

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

СУШКО ІРИНА ВІКТОРІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої
політики,
д.е.н., доцент
_____ В.В. Лимар
«__» _____ 2024 р.

**ФАКТОР РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В КУЛЬТУРНІЙ
ДИПЛОМАТІЇ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Магістерська робота

Керівник:
Паніна І.Г., к.і.н., старший викладач
кафедри міжнародних відносин і
зовнішньої політики

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали/за шкалою ECTS/за національною
шкалою)

Голова ЕК:
Гижко А.П., д-р філософії за
спеціальністю 052 Політологія

(підпис)

Вінниця - 2024

АНОТАЦІЯ

Сушко І. В. Фактор російсько-української війни в культурній дипломатії Сполученого Королівства. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Освітня програма міжнародні відносини (Бакалавр). Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

У кваліфікаційній (магістерській) роботі досліджено вплив російсько-української війни на культурну дипломатію Великої Британії. Проаналізовано трансформацію підходів, інструментів та механізмів британської культурної дипломатії у відповідь на російську агресію проти України. Авторкою розкрито особливості британсько-українського культурного співробітництва в умовах війни та роль культурної дипломатії у формуванні міжнародної підтримки України, а також визначено специфіку протидії російській дезінформації та культурній пропаганді засобами культурної дипломатії. Охарактеризовано діяльність британських урядових та неурядових інституцій у сфері культурної дипломатії. Сформульовано рекомендації щодо посилення ефективності культурної дипломатії України з урахуванням британського досвіду.

Ключові слова: культурна дипломатія, Велика Британія, Україна, російсько-українська війна, м'яка сила.

107 с., 4 табл., 1 рис., 4 дод., 79 джерел.

Табл. 4. Рис. 1. Бібліограф.: 100 найм.

ABSTRACT

Iryna Sushko. The Factor of Russian-Ukrainian War in UK Culture Diplomacy. Specialty 291 «International Relations, Public Communications and Regional Studies». Educational Program «International Relations». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The master's thesis examines the impact of the Russian-Ukrainian War on the cultural diplomacy of Great Britain. The transformation of approaches, tools, and mechanisms of British cultural diplomacy in response to Russian aggression against Ukraine has been analyzed. The author reveals the peculiarities of British-Ukrainian cultural cooperation during wartime and the role of cultural diplomacy in forming international support for Ukraine, as well as identifies the specifics of countering Russian disinformation and cultural propaganda through cultural diplomacy means. The activities of British governmental and non-governmental institutions in cultural diplomacy are characterized. Recommendations for enhancing the effectiveness of Ukraine's cultural diplomacy, taking into account the British experience, have been formulated.

Key words: cultural diplomacy, Great Britain, Russian-Ukrainian war, Ukraine, soft power.

107 pp., 4 tables, 1 figure, 4 appendixes, 79 sources.

Table. 4, Fig. 1, Bibliography: 100 sources

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНО – ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ, СТАН ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Теоретико-методологічні засади культурної дипломатії. Стан вивчення проблеми.....	9
1.2. Джерельна база і методологія дослідження.....	19
РОЗДІЛ 2. КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА М'ЯКОЇ СИЛИ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА.....	26
2.1. Етапи розвитку культурної дипломатії Сполученого Королівства.....	26
2.2. Основні цільові аудиторії, канали та інструменти культурної дипломатії Великої Британії.....	34
2.3. Вплив російської агресії на культурне середовище Сполученого Королівства.....	41
РОЗДІЛ 3. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА І ЗМІНИ В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА.....	50
3.1. Міжнародна реакція на російсько-українську війну і позиція Сполученого Королівства.....	50
3.2. Культурний вимір російсько-української війни.....	59
3.3. Проекти та ініціативи культурної дипломатії Сполученого Королівства, спрямовані на підтримку України.....	67
3.4. Перспективи та виклики для культурної дипломатії Сполученого Королівства в умовах російсько-української війни.....	75
3.5. Рекомендації щодо імплементації в Україні кращих британських практик культурної дипломатії.....	81
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	90
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Актуальність. У сучасному глобалізованому світі культурна дипломатія набуває все більшого значення як один із найефективніших інструментів міжнародної комунікації та впливу. Вона виступає не лише засобом презентації національної культури за кордоном, але й важливим механізмом формування міждержавних відносин, зміцнення взаєморозуміння між народами та протидії глобальним викликам. Особливої ваги культурна дипломатія набуває в періоди міжнародних криз і конфліктів, коли традиційні дипломатичні канали можуть бути обмежені або малоефективні. У цьому контексті вона стає потужним інструментом підтримки країн, що зазнали агресії, та сприяє формуванню міжнародної солідарності.

Актуальність магістерського дослідження можна визначити на кількох рівнях. На міжнародному рівні спостерігається формування нових механізмів культурної дипломатії в умовах сучасних військових конфліктів, розвиток міждержавних культурних зв'язків як інструменту протидії агресії, а також створення прецеденту ефективної культурної підтримки країни, що зазнала агресії. На регіональному рівні відбувається посилення культурних зв'язків між Великою Британією та країнами Східної Європи, формування нових платформ для культурного діалогу в європейському просторі та розвиток регіональних мистецьких ініціатив. Локальний рівень характеризується підтримкою конкретних культурних установ та митців, реалізацією спільних проєктів між британськими та українськими культурними інституціями, а також збереженням та захистом локальної культурної спадщини в умовах війни.

Актуальність також полягає і у заповненні важливих прогалів у науковому розумінні трансформації культурної дипломатії в умовах сучасних гібридних конфліктів. Дослідження розкриває роль культурної дипломатії у протидії інформаційній агресії, вивчає механізми адаптації традиційних інструментів культурної дипломатії до кризових умов та аналізує взаємозв'язок між культурною дипломатією та національною безпекою.

Особливу увагу приділено вивченню нових форм міжнародної культурної співпраці в умовах війни. Основні акценти роботи зосереджені на інноваційності підходів, що включає розвиток нових форматів культурної взаємодії, використання цифрових технологій та створення гібридних форм культурного обміну.

Практична значимість роботи полягає у документуванні успішних практик культурної дипломатії, формуванні моделей підтримки культури в умовах війни та розробці механізмів збереження культурної спадщини у кризових умовах. Перспективність дослідження визначається можливістю застосування набутого досвіду в інших міжнародних контекстах, розвитком довготривалих культурних зв'язків між країнами та створенням основи для постконфліктного культурного відновлення.

Таким чином, дослідження даної теми має особливе значення для розуміння того, як культурна дипломатія може ефективно адаптуватися до викликів воєнного часу та сприяти міжнародній підтримці країни, що зазнала агресії. Це формує нові підходи до міжкультурної взаємодії та захисту національної ідентичності, що є особливо актуальним у контексті сучасних міжнародних відносин та глобальних викликів.

Об'єкт дослідження – культурна дипломатія Великої Британії.

Предмет дослідження – особливості трансформації та реалізації механізмів британської культурної дипломатії щодо України під впливом російської повномасштабної агресії.

Мета дослідження – визначити вплив російсько-української війни на трансформацію та реалізацію культурної дипломатії Сполученого Королівства, а також виявити особливості адаптації британських культурно-дипломатичних механізмів до умов воєнного часу.

Завдання дослідження:

- визначити стан вивчення проблеми та дати характеристику теоретико-методологічним засадам культурної дипломатії;
- дати характеристику джерельній базі та методології дослідження;

- окреслити базові віхи розвитку культурної дипломатії Великої Британії;
- визначити основні цільові аудиторії, канали та інструменти культурної дипломатії Сполученого Королівства;
- з'ясувати вплив російської агресії на культурне середовище Великої Британії;
- дослідити британську міжнародну реакцію на російсько-українську війну;
- визначити культурні аспекти російсько-української війни;
- проаналізувати проекти та ініціативи Великої Британії, спрямовані на підтримку України в культурній сфері;
- окреслити перспективи та виклики для британської культурної дипломатії в умовах російсько-української війни;
- надати рекомендації щодо імплементації або адаптації кращих британських практик культурної дипломатії в Україні.

Хронологічні рамки дослідження – 2014-2024 роки. Нижня межа зумовлена вторгненням росії на територію України. Верхня межа максимально наближена до сьогодення (листопад 2024 р.).

Наукова новизна дослідження полягає у спробі комплексного аналізу впливу російсько-української війни на трансформацію культурної дипломатії Великої Британії. Зокрема вперше в українській історіографії досліджено зміни в підходах, інструментах та механізмах британської культурної дипломатії у відповідь на російську агресію проти України. Удосконалено розуміння взаємозв'язку між культурною дипломатією та стратегічними комунікаціями держави в кризових умовах, а також розширено теоретичні підходи до вивчення ролі культурної дипломатії у протидії гібридним загрозам. Набули подальшого розвитку дослідження механізмів протидії російській дезінформації засобами культурної дипломатії та аналіз впливу культурних ініціатив на формування міжнародної підтримки України з боку Великої Британії.

Науково-практична значущість дослідження полягає у розширенні наукових уявлень про роль культурної дипломатії у протидії гібридним загрозам та збройній агресії, а також можуть слугувати основою для подальших наукових розвідок у сфері міжнародних відносин. Матеріали змістовних розділів магістерської роботи та висновки можуть бути використані під час освітнього процесу на освітніх програмах з суспільних наук і міжнародних відносин, наприклад, у викладанні курсів із дипломатії, зовнішньої політики України або країн Західної Європи. Практична складова магістерського дослідження також розкривається в можливості застосування його результатів при розробці державних програм культурної дипломатії, удосконаленні механізмів британсько-українського культурного співробітництва та формуванні рекомендацій щодо протидії російській культурній агресії.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної (магістерської) роботи було апробовано на навчальній дисципліні «Публічна дипломатія» та представлено в науковій публікації: Сушко І. В. Основні канали та інструменти культурної дипломатії Великої Британії. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Том 2 / Ред. кол. Хаджинов І. В. (голова) та ін. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. Вип. 16. Т. 2.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків, списку джерел та літератури (99 позицій) та додатків (9 позиції). Обсяг тексту бакалаврської роботи становить 89 сторінок, загальний обсяг роботи - 107 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНО – ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ, СТАН ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Теоретико-методологічні засади культурної дипломатії. Стан вивчення проблеми

У сучасному глобалізованому світі здатність держави впливати на міжнародній арені все менше залежить від військової потужності чи економічного тиску. На перший план виходить *концепція м'якої сили* (soft power). Ця концепція описує здатність держави досягати бажаних результатів через привабливість власної культури, політичних цінностей та зовнішньої політики, а не через примус чи винагороду.

Публічна та культурна дипломатія стали ключовими інструментами реалізації м'якої сили. Через культурні обміни, освітні програми, популяризацію мови та мистецтва держави формують позитивний імідж та посилюють свій вплив у світі. Яскравим прикладом є Велика Британія, яка успішно використовує свою багату культурну спадщину, систему освіти та сучасні креативні індустрії для посилення глобального впливу. Британська рада, всесвітньо відомі університети, популярна музика та кінематограф, а також англійська мова як глобальний засіб комунікації – все це потужні інструменти британської м'якої сили.

М'яка сила особливо ефективна у довгостроковій перспективі, оскільки вона формує стійкі емоційні зв'язки між народами. Коли люди захоплюються культурою іншої країни, вивчають її мову чи переймають певні традиції, вони природним чином стають більш відкритими до співпраці з цією державою. Важливо відзначити, що м'яка сила не може бути нав'язана – вона має бути органічною та автентичною, базуватися на реальних досягненнях та цінностях суспільства.

У контексті сучасних міжнародних відносин м'яка сила стає все більш важливою для держав, які прагнуть зміцнити свої позиції на світовій арені. Успішна реалізація стратегії м'якої сили вимагає системного підходу, який включає розвиток культурних інституцій, підтримку креативних індустрій, сприяння академічним обмінам та активну участь у глобальному інформаційному просторі. При цьому важливо зберігати баланс між просуванням власних інтересів та повагою до культурного різноманіття світу.

Концепція м'якої сили та культурної дипломатії пройшла значний шлях теоретичного осмислення в працях різних дослідників. Фундаментальний внесок у розробку концепції м'якої сили зробив американський політолог *Джозеф Най*, який у 1990 році вперше представив цю концепцію [58]. Най визначив м'яку силу як здатність приваблювати і переконувати через культуру, політичні цінності та дипломатію. На відміну від жорсткої сили, що спирається на економічний і військовий тиск, м'яка сила спрямована на формування позитивного образу країни, що сприяє добровільній підтримці її інтересів на міжнародній арені. Най стверджує, що держави з розвиненою м'якою силою можуть досягати стратегічних цілей більш ефективно, ніж ті, що покладаються лише на примус або винагороду [58]. Важливим аспектом є також зростаюча роль глобальної взаємозалежності, яка посилює потребу в культурних та політичних зв'язках між країнами як засобі забезпечення стабільності та впливу.

Пізніше доповнення концепції Ная в співавторстві з Робертом Кеохейном у праці «Power and Interdependence» (1977) [46], суттєво розширює уявлення про міжнародні відносини, зокрема через концепт комплексної взаємозалежності. *Неоліберальний інституціоналізм*, представлений у роботі цих науковців, розглядає м'яку силу в контексті складної системи міжнародних інституцій та режимів. Вони стверджують, що в умовах глобалізації країни взаємопов'язані не лише через політичні чи економічні фактори, а й через культурні та інформаційні канали, що створюють нові форми впливу. В рамках цієї теорії «м'яка сила» є здатністю впливати на поведінку інших не через силу чи економічний тиск, а завдяки привабливості своїх цінностей, культури та

ідеологій. Це особливо актуально для сучасного світу, де інформація та ідеї швидко поширюються через ЗМІ, соціальні мережі та освітні програми, формуючи позитивне ставлення до країн, які використовують м'яку силу ефективно. На думку Ная, м'яка сила може допомогти країнам здобути вплив, мінімізуючи ризик конфліктів і нарощуючи довіру через співпрацю.

Цей підхід підкреслює важливість міжнародних інститутів, норм та мереж, які формують поведінку держав не лише через матеріальні ресурси, а й через цінності, ідеї та взаємозалежність. Розвиваючи цю ідею, Дж.Най і Р.Кеохейн висунули *концепцію комплексної взаємозалежності*, яка заперечує традиційне бачення держав як виключно самостійних одиниць у світі з обмеженими контактами. Натомість автори зазначають, що взаємозалежність між державами створює численні «канали» комунікації, які перетинають кордони і не обмежуються лише урядовими структурами. Ця концепція допомагає зрозуміти, як взаємодія в рамках міжнародних організацій, економічних об'єднань і культурного обміну зміцнює позиції держав, що активно застосовують м'яку силу.

Марк Леонард, британський експерт із зовнішньої політики та директор Європейської ради з міжнародних відносин, зробив значний внесок у дослідження теорії м'якої сили та культурної дипломатії. У роботі «Public Diplomacy» (2002) [50], опублікованій у співпраці з Кетрін Стед і Конрадом Смівінгом, проаналізовано культурну дипломатію як важливий інструмент публічної дипломатії, через який держави можуть впливати на зовнішню аудиторію, формуючи привабливий імідж і просуваючи свої цінності. Леонард стверджує, що в умовах глобалізації та швидкого поширення інформації публічна дипломатія, зокрема культурна дипломатія, стала важливою частиною зовнішньої політики сучасних держав [50]. Леонард і його колеги розглядають публічну дипломатію як багаторівневий процес взаємодії з іноземною аудиторією, де культурна дипломатія є засобом досягнення м'якої сили. На їхню думку, публічна дипломатія дозволяє країнам будувати довіру й повагу, долаючи бар'єри, що зазвичай виникають у політичних переговорах. Вони підкреслюють,

що культурна дипломатія ефективна, коли країна виступає не як «навіювач», а як «слухач», зважаючи на культурний контекст і потреби аудиторії.

На відміну від традиційної дипломатії, яка часто зосереджена на міжурядових переговорах, Марк Леонард, як Дж. Най і Р.Кеохейн, є прибічником *неоліберального інституціоналізму*. Леонард розглядає публічну дипломатію та м'яку силу як інструменти, що допомагають державам створювати коаліції та зміцнювати зв'язки на основі спільних інтересів і взаємної довіри. Він вважає, що ефективна культурна дипломатія є не лише способом популяризувати власну культуру, а й засобом взаємного збагачення, яке будує довгострокові відносини. Леонард наводить приклади європейських країн, які досягають високих результатів через культурну дипломатію, зокрема завдяки залученню громадськості, взаємодії з іноземними студентами, програмам обміну та мистецьким проектам. Цей підхід сприяє створенню міжнародних коаліцій та партнерств, заснованих на культурному обміні та спільних інтересах, що є стійкішою формою міжнародної співпраці.

Біхевіористський підхід, прибічником якого є американський вчений Джеймс Розенау, базується на дослідженні поведінкових моделей у міжнародних відносинах. Основою його теорії є розуміння того, як поведінка окремих акторів та груп формує міжнародні культурні взаємодії [65]. У рамках свого підходу Розенау розробив кілька ключових концепцій. По-перше, він запропонував концепцію «адаптації», згідно з якою культурна дипломатія є механізмом пристосування держав до змін у міжнародному середовищі.

По-друге, він розвинув *теорію «проникаючих процесів»*, яка пояснює, як культурні впливи проникають через національні кордони та впливають на поведінку різних соціальних груп. У контексті м'якої сили це означає, що культурна дипломатія працює через створення каналів впливу, які дозволяють одній державі формувати поведінкові патерни в іншій. Розенау також запропонував концепцію, яка описує одночасні процеси фрагментації та інтеграції в міжнародних культурних відносинах. Згідно з цією концепцією,

м'яка сила діє в умовах постійного балансування між збереженням культурної унікальності та участю в глобальних культурних процесах.

Важливим елементом біхевіористського підходу Розенау є його аналіз «мікро-макро зв'язків» у контексті культурної дипломатії [65]. Він показав, як індивідуальні культурні преференції та поведінка можуть масштабуватися до рівня міжнародних відносин, створюючи основу для ефективності м'якої сили. Загалом цей підхід дозволяє краще зрозуміти механізми дії м'якої сили через призму поведінкових змін та адаптації, які відбуваються на різних рівнях - від індивідуального до міжнародного. Він також пояснює, чому певні стратегії культурної дипломатії виявляються більш ефективними в одних контекстах і менш ефективними в інших.

Синтез біхевіористського підходу та неоліберального інституціоналізму дозволяє краще зрозуміти багатовимірність м'якої сили та культурної дипломатії. Якщо біхевіоризм допомагає зрозуміти психологічні механізми впливу культурної дипломатії на індивідуальному та груповому рівнях, то неоліберальний інституціоналізм пояснює, як ці механізми працюють у контексті міжнародних інституцій та режимів.

Нідерландський науковець Ян Меллісен є одним із провідних дослідників у сфері публічної дипломатії, і його роботи значною мірою вплинули на розвиток цього наукового напрямку. Він підкреслює, що культурна дипломатія є важливим компонентом м'якої сили, оскільки дає можливість країнам встановлювати взаєморозуміння, формувати позитивний імідж та просувати власні цінності на міжнародній арені. На відміну від традиційної дипломатії, яка часто фокусується на офіційних державних переговорах, культурна дипломатія будує зв'язки через культурний обмін, що допомагає долати політичні та ідеологічні бар'єри [54].

У своїх дослідженнях Меллісен стоїть на засадах *конструктивістського підходу* в міжнародних відносинах. Конструктивізм стверджує, що міжнародні відносини формуються не лише через матеріальні фактори (як-от економічна або військова сила), але й через ідеї, культурні цінності та ідентичність. Для

Меллісена культурна дипломатія — це не просто «інструмент», а механізм, через який країни можуть взаємодіяти з іноземною аудиторією, демонструючи свою культурну унікальність і сприяючи створенню більш відкритого міжнародного середовища. Меллісен вважає, що у світі глобалізації і швидкої комунікації культурна дипломатія має особливе значення [54]. Вона дозволяє країнам знижувати напругу в міжнародних відносинах і зміцнювати свої позиції через культурні програми, обміни студентами, мистецькі виставки та інші форми взаємодії, які викликають інтерес і повагу до їхніх цінностей. Така публічна дипломатія може мати довгостроковий вплив, оскільки формує позитивне сприйняття серед зарубіжної аудиторії, що згодом може сприяти політичному співробітництву та взаємній підтримці.

Функціональний підхід до культурної дипломатії розробляв Мілтон Каммінгс, у своїй праці «Cultural Diplomacy and the United States Government» [32]. В роботі він один з перших дав визначення публічній дипломатії та детально проаналізував функції культурної дипломатії, а також механізми її реалізації. Одна з основних функцій культурної дипломатії, за Каммінгсом, полягає у створенні та підтримці позитивного іміджу держави на міжнародній арені [32]. Це включає поширення культурних продуктів, таких як мистецтво, література, музика та кіно, які можуть підкреслити унікальність та цінності держави, залучаючи іноземну аудиторію до її культури. Каммінгс наголошує на тому, що культурна дипломатія може створювати міцний емоційний зв'язок з іноземною аудиторією, що має довготривалий вплив на сприйняття країни за кордоном [32].

Інша функція, яку Каммінгс вважає важливою, — це сприяння взаєморозумінню між народами. Цей аспект культурної дипломатії є двостороннім: він має на меті як інформування про власні культурні досягнення, так і вивчення культурних особливостей інших народів. Каммінгс розглядає це як спосіб зменшення культурних бар'єрів і сприяння глобальній стабільності через дипломатичні обміни та освітні програми [32]. Каммінгс також підкреслює роль культурної дипломатії як засобу «м'якої сили». На

відміну від жорсткої сили, м'яка сила має здатність залучати та впливати на інші країни через привабливість ідей та цінностей, а не примус чи економічні важелі. В цьому контексті, культурна дипломатія стає важливим інструментом, який може впливати на формування політичних рішень, покладаючись на симпатії і підтримку іноземної аудиторії.

У сучасній теорії міжнародних відносин особливе місце займає *еволюційно-мережевий підхід* до розуміння публічної дипломатії, розроблений Крістіною ла Кур у її праці «The evolution of the 'public' in diplomacy» [28]. Цей теоретичний підхід пропонує інноваційний погляд на трансформацію публічної дипломатії через призму еволюції поняття «публічного» та формування нових мережевих структур міжнародної взаємодії.

Центральною ідеєю підходу ла Кур є розуміння публічної дипломатії як динамічного процесу, що постійно еволюціонує під впливом змін у суспільстві та міжнародних відносинах. Дослідниця простежує історичну трансформацію від традиційної елітарної дипломатії до сучасних форм публічної дипломатії, де ключову роль відіграють множинні актори та горизонтальні зв'язки. Особливу увагу вона приділяє тому, як змінювалося розуміння «публічного» у дипломатичній практиці – від пасивної аудиторії до активних учасників міжнародних відносин. Мережевий компонент теорії ла Кур підкреслює важливість розуміння сучасної публічної дипломатії як складної системи взаємозв'язків між різними акторами. На відміну від традиційних підходів, які фокусуються на вертикальних ієрархічних структурах, еволюційно-мережевий підхід наголошує на значущості горизонтальних зв'язків та неформальних каналів комунікації. Це дозволяє краще зрозуміти роль громадянського суспільства, недержавних організацій та окремих індивідів у формуванні та реалізації публічної дипломатії. Важливим аспектом теоретичного підходу ла Кур є аналіз впливу технологічних змін на публічну дипломатію. Дослідниця показує, як розвиток цифрових технологій та соціальних медіа трансформують традиційні дипломатичні практики, створюючи нові можливості для міжнародної комунікації та культурного обміну. При цьому особлива увага

приділяється демократизації дипломатичних процесів та розширенню кола їх учасників.

На думку авторки магістерської роботи, теоретична концепція ла Кур має важливе практичне значення для розуміння та реалізації публічної дипломатії в сучасному світі. Вона допомагає усвідомити необхідність адаптації дипломатичних практик до нових форм публічності та участі громадськості, а також важливість врахування мережевої природи сучасних міжнародних відносин при розробці стратегій публічної дипломатії. Таким чином, еволюційно-мережевий підхід Крістіни ла Кур робить важливий внесок у розвиток теорії публічної дипломатії. Він не лише пропонує нове розуміння історичної еволюції публічної дипломатії, але й надає корисні інструменти для аналізу сучасних тенденцій та прогнозування майбутніх змін у цій сфері. Це особливо актуалізує згаданий теоретичний підхід для дослідження та практичної реалізації публічної дипломатії в умовах глобалізованого світу.

Саме еволюційно-мережевий підхід, розроблений Крістіною ла Кур, на думку авторки, є найбільш актуальним в сучасних міжнародних відносинах в контексті вивчення культурної дипломатії. Він демонструє найбільшу актуальність для розуміння та аналізу культурної дипломатії в сучасних міжнародних відносинах. Ця теоретична концепція особливо релевантна, оскільки враховує фундаментальні зміни, що відбуваються у глобальному комунікаційному просторі та структурі міжнародних взаємодій.

Підхід ла Кур дозволяє осмислити трансформацію ролі публічності в культурній дипломатії, що є критично важливим в епоху соціальних мереж та цифрової комунікації. Сучасна культурна дипломатія все більше залежить від здатності держав та інших акторів ефективно взаємодіяти з різноманітними аудиторіями через множинні канали комунікації. Еволюційно-мережевий підхід пропонує теоретичний інструментарій для розуміння цих процесів та їх впливу на міжнародні відносини. Особливу актуальність підходу ла Кур надає його здатність пояснювати роль горизонтальних зв'язків у культурній дипломатії. В сучасному світі успішність культурної дипломатії все менше залежить від

традиційних вертикальних структур і все більше – від здатності формувати та підтримувати складні мережі взаємодій між різними акторами. Це особливо важливо в контексті зростання ролі недержавних акторів, громадянського суспільства та індивідуальних «культурних дипломатів» [28].

Крім того, еволюційний аспект підходу дозволяє краще розуміти динамічну природу сучасної культурної дипломатії. В умовах постійних технологічних та соціальних змін, здатність відслідковувати та аналізувати еволюцію форм культурної взаємодії стає критично важливою для розробки ефективних стратегій культурної дипломатії. Підхід ла Кур надає теоретичне підґрунтя для такого аналізу, допомагаючи передбачати та адаптуватися до нових тенденцій у міжнародних культурних відносинах.

У наукових колах досить велика частина досліджень присвячена Великій Британії та її культурній дипломатії та м'якій силі, яким присвячена ця кваліфікаційна (магістерська) робота. Як було зазначено вище, загальні теоретичні дослідження культурної дипломатії та м'якої сили охоплюють фундаментальні поняття, роль культури в міжнародних відносинах, а також стратегії впливу. Основоположні праці належать Джозефу Наю, який вперше окреслив концепцію м'якої сили [58]. Праці Яна Меллісена, зокрема «The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations» [54], детально розглядають механізми культурної дипломатії як частини публічної дипломатії та наголошують на важливості взаєморозуміння і побудови довготривалих зв'язків. Марк Леонард у праці «Public Diplomacy» [50] розглядає культурну дипломатію як складову зовнішньополітичної стратегії сучасної держави. Ці дослідження створюють теоретичне підґрунтя для розуміння культурної дипломатії як складного інструмента міжнародного впливу.

У контексті дослідження власне культурної дипломатії Великої Британії, зокрема, аналізу діяльності ключових інституцій, таких як British Council і BBC, у контексті м'якої сили та зовнішньої політики країни, важливе значення мають роботи таких зарубіжних і вітчизняних авторів, як О. Олійник [7], П. Болтон і Дж. Льюїс [21], Е. Енджін, Е. Айрагі, Дж. Романвіль [52], А.Меліа та Е. Монар

[87], Г. Рудман [66], Дж. Сміт [72], Х. Чжоу [100]. Ці наукові доробки презентують важливі аспекти культурної дипломатії Великої Британії, зокрема через призму цифрової трансформації, креативних індустрій та міжнародного освітнього співробітництва. Вони підкреслюють роль Великої Британії як активного гравця на міжнародній арені, що використовує інноваційні технології та освіту для зміцнення свого культурного впливу. Зокрема, через такі інституції, як British Council, Велика Британія активно інтегрує освіту та культурні зв'язки у свою стратегію культурної дипломатії. Вивчення міжнародних студентів, які навчаються у Великій Британії, також є важливим аспектом цієї стратегії. Програми вищої освіти і академічні обміни не лише підтримують економічний розвиток, а й сприяють створенню культурних зв'язків, що зберігаються навіть після завершення навчання. Міжнародні студенти стають амбасадорами британської культури, які повертаються в свої країни з глибоким розумінням британських цінностей.

Таким чином, ці дослідження дозволяють сформуванню комплексного уявлення про те, як Велика Британія використовує цифрову трансформацію та міжнародних студентів як частину своєї культурної дипломатії, сприяючи просуванню культурних і освітніх цінностей на глобальному рівні. Вони також показують, як креативні індустрії стають важливим інструментом стратегічної м'якої сили, допомагаючи Великій Британії укріплювати свій міжнародний імідж і розвивати дипломатичні зв'язки.

Аналізу культурної дипломатії Великої Британії в умовах війни в Україні присвячені дослідження різних науковців, серед яких варто виокремити А.Аслунда [17], С. Бадсі [19], Р. Кінгтона [47], А.Меліа та Е. Монар [53]. Ці тексти розкривають, передусім, політичну позицію Великої Британії щодо війни в Україні, а також способи адаптації до нових перешкод в поширенні британської культури. Також вагомому частину робіт присвячено трансформації культурної взаємодії України та Великої Британії в сучасних умовах, зміну акцентів співпраці на збереженні культури та культурної підтримки. Окрім цього, магістерська робота спиралася на дослідження щодо перспектив

культурної сфери Великої Британії в умовах російсько-української війни, а саме через посилення зв'язків з іншими країнами, як Молдова, які також знаходяться в зоні ризику російської пропаганди [25].

Отже, протягом II пол. XX ст. - поч. XXI ст. було сформовано потужну теоретико-методологічну базу у сфері публічної дипломатії, а особливо в її культурному аспекті. Напрацьовано чимало теоретичних підходів, серед яких еволюційно-мережевий підхід, на думку авторки, є найбільш дотичним до теми кваліфікаційної (магістерської) роботи. Наявна історіографічна база дослідження дозволяє виокремити сфери, яким приділена менша увага. Незважаючи на те, що культурна дипломатія Великої Британії доволі серйозно представлена в публікаціях, форми впливу російсько-української війни на неї залишаються широким полем для дослідження.

1.2. Джерельна база і методологія дослідження

У процесі написання магістерської роботи авторка звернулась до великої кількості джерел, що знаходяться у відкритому доступі. Ці джерела можна умовно класифікувати за видами:

- 1) документи міжнародних організацій і форумів;
- 2) стратегічні документи держави;
- 3) законодавчі акти;
- 4) виступи та промови державних і громадських діячів;
- 5) матеріали недержавних організацій;
- 6) дані світових рейтингів;
- 7) матеріали ЗМІ.

Перша група джерел охоплює усі документи міжнародних організацій та форумів, основною темою яких є культурна дипломатія Великої Британії та її звершення у міжнародному контексті. Такі джерела служать важливим інструментом для розуміння й просування британських цінностей, культурних стандартів та інтересів на глобальній арені. Ці документи надають аналітичні

дані та визначають міжнародні стандарти, що дозволяє Британії адаптувати свої культурні ініціативи відповідно до глобальних тенденцій та очікувань. Поширення таких джерел також сприяє формуванню міжнародної репутації Британії як країни, яка підтримує культурне розмаїття, освіту та мистецтво, підвищуючи її вплив через м'яку силу та культурну співпрацю.

До таких джерел можна віднести різні документи форумів, націлених на поширення культури та обмін досвідом, як от UK Forum on Cultural Diplomacy [84] або International Cultural Diplomacy Forum [43]. Це звіти, заяви, тексти виступів, звернення. Не менш важливими є документи міжнародних організацій, а саме ЄС. У магістерській роботі були використані програмні та звітні документи Європейської Комісії [29], [37]. Навіть після Brexit, Велика Британія все ще залишається потужним партнером ЄС як у культурній сфері, так і в усьому політичному та економічному житті.

Друга та третя група джерел представлені стратегічними документами держави та законодавчими актами. У Великій Британії існує окремий державний орган British Council, який відіграє ключову роль в реалізації культурної дипломатії в країні, і є незамінним джерелом стратегічних документів для нашого дослідження [30], [73], [76], [88]. Окрім British Council, важливим ресурсом публікації стратегічних документів та законодавчих актів є офіційний сайт Британського парламенту [21], [38], [47], [51], [62] та Уряду Великої Британії [23], [67], [86], [87], [94]. Наприклад, UK–Ukraine development partnership summary [87] від липня 2023 р., в якому окреслено особливості співпраці України та Великої Британії, в тому числі і в культурній сфері в контексті протидії російським впливам [87].

Використання таких джерел дає нам змогу отримати всебічне розуміння підходів Великої Британії до культурної дипломатії, її стратегічних пріоритетів та нормативно-правової бази. Ці документи дозволяють відстежити тенденції розвитку культурної політики, оцінити її вплив на міжнародні відносини та виявити ключові напрямки, що підтримуються державою для зміцнення «м'якої сили» Британії.

До четвертої групи джерел відносяться виступи та промови громадських діячів, переважно виступи колишнього прем'єр міністра Великої Британії Бориса Джонсона [22], [77], [89]. Розуміння таких видів джерел дозволяють нам розширити попередні знання отримані від стратегічних документів чи законодавчих актів і конкретизувати роль культурної дипломатії та підтримки стратегічного партнерства між Великою Британією та Україною.

П'ята група джерел об'єднує в собі велику кількість профільних організацій, які відповідають за різні сфери культурної дипломатії та щорічно звітують про свої здобутки, перспективи та виклики. Серед таких організацій варто відзначити GPE (Global Partnership for Education) [80], UK Music [82], HESA (Higher Education Statistics Agency) [98] та The British Academy [16]. Такі джерела дають нам можливість аналізувати стан та розвиток культурної дипломатії в різних аспектах, зокрема у сфері музики, освіти, науки та культури. Вони також надають цінну інформацію про актуальні проблеми, нові ініціативи та стратегії, що сприяють зміцненню культурних зв'язків на міжнародному рівні. Кожна з цих організацій має свій вплив на формування культурної політики та сприяє розвитку міжнародного обміну та взаєморозуміння між країнами.

До шостої групи джерел було додано статистичні дані, які конкретизують та додають ґрунтовності окремим питанням. У кваліфікаційній роботі було використано матеріали з YouGov, які досліджували питання довіри британців до уряду та підтримку санкцій проти росії з боку Великої Британії [47]. Brand Finance, який щорічно публікує рейтинг Global Soft Power Index 2024 також став важливим інформаційним ресурсом для цього магістерського дослідження. Він демонструє зміни в глобальних рейтингах країн залежно від їхньої м'якої сили [41].

У сьомій групі джерел було об'єднано публікації засобів масової інформації, таких як Prospects, Politico, Mortgage Advice Bureau, The Standard, The Guardian, Forbes Ukraine, Суспільне культура, Independent та інші. Неможливо применшити значення цієї групи джерел, адже з їх допомогою ми

можемо отримати додаткову інформацію, яка не була достатнім чином висвітлена у державних публікаціях чи законодавчих актах.

Під час написання кваліфікаційної роботи було використано кілька концептуальних і методологічних підходів, які допомогли всебічно дослідити трансформацію британської культурної дипломатії через призму різних теоретичних концепцій, що дозволило не лише проаналізувати історичний розвиток та сучасний стан культурної дипломатії Великої Британії, але й визначити її ключові особливості та спрогнозувати подальші тенденції розвитку.

Неоліберальний інституціоналізм допоміг проаналізувати роль британських інституцій культурної дипломатії (особливо Британської Ради) як інструментів «м'якої сили». Цей підхід дозволив пояснити, як через культурні програми та освітні обміни Велика Британія створює міжнародні режими співпраці та просуває свої національні інтереси через багатосторонню взаємодію. Неоліберальний інституціоналізм виступає фундаментальним теоретичним підходом для розуміння сучасної культурної дипломатії Великої Британії, оскільки саме він найкраще пояснює механізми реалізації «м'якої сили» через інституційні структури. Цей підхід не лише забезпечує теоретичне підґрунтя для аналізу діяльності ключових британських інституцій культурної дипломатії, але й дозволяє зрозуміти як через культурно-освітні програми створюються довготривалі механізми міжнародного впливу.

Цей підхід дозволив проаналізувати формальні та неформальні правила функціонування британських культурних інституцій, їх адаптацію до мінливого міжнародного середовища та вплив історично сформованих практик на сучасну культурну дипломатію країни.

Біхевіористський підхід дав можливість дослідити конкретні поведінкові патерни та реакції цільових аудиторій на британські культурні ініціативи. Завдяки цьому підходу вдалося оцінити ефективність різних форматів культурної взаємодії та визначити, які саме елементи британської культури викликають найбільший резонанс у різних регіонах світу.

Конструктивістський підхід висвітлив, як Велика Британія формує свій міжнародний імідж через культурні наративи та ідентичність. Він допоміг зрозуміти, як країна конструює та транслює свої цінності та ідеї через культурні практики, формуючи сприйняття себе як глобального культурного лідера.

Функціональний підхід допоміг визначити конкретні функції різних елементів системи культурної дипломатії Великої Британії. Через цю призму було досліджено, як різні інституції та програми виконують специфічні завдання у просуванні британських культурних цінностей та інтересів.

Еволюційно-мережевий підхід дозволив простежити розвиток мереж культурної взаємодії Великої Британії з іншими країнами протягом часу. Він висвітлив, як британська культурна дипломатія адаптувалася до нових викликів, розширювала свою присутність у світі та створювала стійкі міжнародні культурні зв'язки через різноманітні мережеві структури.

Серед методологічних підходів базовими стали системний і міждисциплінарний. *Системний підхід* дозволяє розглянути культурну дипломатію Великої Британії як цілісну систему взаємопов'язаних елементів. Це дало можливість проаналізувати не лише окремі інституції та програми, але й розуміти їх взаємодію, виявити системні закономірності та оцінити сукупний вплив усіх компонентів британської культурної дипломатії. Завдяки системному принципу вдалося визначити, як різні елементи (Британська Рада, освітні програми, культурні заходи, медіа-проекти) працюють разом для досягнення стратегічних цілей країни у сфері «м'якої сили».

Міждисциплінарний підхід забезпечив можливість інтегрувати знання та методи з різних наукових дисциплін для всебічного аналізу британської культурної дипломатії. Такий міждисциплінарний підхід дозволив розкрити багатогранну природу культурної дипломатії, врахувати її політичні, соціальні, культурні та комунікативні аспекти, що сприяло формуванню більш повного та глибокого розуміння досліджуваного феномену.

Магістерська робота спиралася на *принцип історизму*. Він використовувався для дослідження еволюції британської культурної дипломатії,

виявлення ключових етапів її розвитку та трансформації підходів до реалізації культурної політики за кордоном.

Дослідження визначених об'єкта і предмета потребувало залучення різноманітного методологічного інструментарію, що включав як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження.

Розглянемо *загальнонаукові методи*, використані у магістерському дослідженні.

Аналіз і синтез дозволили спочатку розкласти британську культурну дипломатію на складові компоненти (інституції, програми, інструменти, напрямки діяльності) для детального вивчення кожного елемента, а потім об'єднати отримані дані в цілісну картину, що допомогло зрозуміти загальну систему функціонування культурної дипломатії Великої Британії.

Метод індукції та дедукції застосовувався для формування висновків: від конкретних прикладів культурних програм та проєктів до загальних принципів британської культурної дипломатії, і навпаки – від загальних концепцій «м'якої сили» до конкретних механізмів її реалізації у британській практиці.

Порівняльний метод використовувався для зіставлення різних періодів розвитку британської культурної дипломатії, порівняння ефективності різних програм та інструментів, а також для аналізу особливостей культурної дипломатії у різних регіонах світу.

Спеціальні методи дослідження також мають важливе значення в підготовці кваліфікаційної роботи. Зокрема, *інституційний метод* дозволив проаналізувати роль та функції ключових інституцій британської культурної дипломатії, особливо Британської Ради, їх структуру, механізми роботи та взаємодію з іншими установами. Це допомогло зрозуміти інституційну архітектуру британської культурної дипломатії.

Структурно-функціональний аналіз дав змогу розглянути культурну дипломатію Великої Британії як складну систему взаємопов'язаних елементів, де кожен компонент впливає на загальну ефективність. Це допомогло виявити

системні зв'язки між різними інституціями та програмами, їх взаємодію та взаємовплив.

Контент-аналіз застосовувався для вивчення офіційних документів, звітів, програмних заяв та медіа-матеріалів, пов'язаних з британською культурною дипломатією. Це дозволило виявити ключові наративи, пріоритети та цілі культурної політики Великої Британії.

Івент-аналіз був використаний для дослідження конкретних культурних подій, проєктів та програм, що реалізуються Великою Британією за кордоном, їх впливу та результативності у контексті цілей культурної дипломатії.

Метод кейс-стаді дозволив детально розглянути конкретні приклади роботи різних організацій та діячів британської культурної дипломатії – від офіційного Британської ради до окремих митців та фондів. Цей метод допомагає не просто описати теорію, а показати її реалізацію на конкретних прикладах. Аналіз різнопланових кейсів демонструє багаторівневість британської культурної дипломатії та дає можливість порівняти ефективність різних інструментів її реалізації.

Таким чином, джерельна база дослідження складається з широкого спектру матеріалів, включаючи офіційні документи, аналітичні звіти, наукові публікації та медіа-ресурси, що забезпечило всебічне вивчення культурної дипломатії Великої Британії. Методологічною основою дослідження виступив неоліберальний інституціоналізм як базовий підхід для розуміння механізмів м'якої сили, який був доповнений іншими теоретичними підходами - біхевіористським, конструктивістським, неінституціоналістським, функціональним та еволюційно-мережевим. Дослідження спиралося також на системний та міждисциплінарний підходи, що дозволило розглянути предмет вивчення комплексно та багатоаспектно.

Застосування широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів забезпечило ґрунтовність та достовірність отриманих результатів. Використана методологія та джерельна база дозволили провести комплексне дослідження британської культурної дипломатії та досягти поставлених у роботі цілей.

РОЗДІЛ 2

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА М'ЯКОЇ СИЛИ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА

2.1. Етапи розвитку культурної дипломатії Сполученого Королівства

Культурна дипломатія Сполученого Королівства має багату і складну історію, що відображає еволюцію зовнішньої політики країни та її прагнення зберегти глобальний вплив у світі, що постійно змінюється. Від заснування перших інституцій на початку XX століття до сучасних ініціатив у цифрову епоху, британська культурна дипломатія пройшла значний шлях розвитку, адаптуючись до нових геополітичних реалій та викликів.

Варто почати дослідження розвитку культурної дипломатії Великої Британії з початку становлення сучасного вигляду культурної політики країни. Очевидним поштовхом до розвитку британської культури по всьому світу став колоніальний період. Поширення англійської мови через колоніальну систему Британської імперії є одним з найбільш значущих мовно-культурних феноменів в історії людства. Цей процес, що тривав протягом кількох століть, мав глибокий і довготривалий вплив на формування сучасного світового порядку та культурно-лінгвістичного ландшафту багатьох країн. Основним інструментом поширення англійської мови стала систематична освітня політика, що впроваджувалась через створення мережі англомовних шкіл та коледжів у колоніях. Особливо показовим є приклад Індії, де після освітньої реформи 1835 року англійська мова стала обов'язковою для вищої освіти. Це призвело до формування впливової англомовної еліти, яка згодом відіграла ключову роль у розвитку країни [36].

Адміністративний апарат колоніальної системи також суттєво вплинув на поширення англійської мови. Використання її як офіційної мови управління, судочинства та діловодства створило практичну необхідність її вивчення для кар'єрного росту та соціальної мобільності. В різних регіонах цей процес мав свої особливості: якщо в Індії це призвело до появи специфічного індійського

варіанту англійської мови та багатой англомовної літературної традиції, то в Африці англійська часто ставала мовою міжетнічного спілкування, співіснуючи з місцевими мовами. Наслідки цього процесу були неоднозначними. З одного боку, володіння англійською мовою відкрило для колонізованих народів доступ до світової науки, культури та торгівлі. З іншого - призвело до часткової втрати місцевих мов та культурної ідентичності, створило соціальну нерівність на мовному ґрунті та залишило глибокі психологічні травми у колонізованих народів.

У сучасному світі ця колоніальна спадщина проявляється по-різному. Англійська залишається офіційною мовою у багатьох колишніх колоніях, де розвинулись її національні варіанти. Британська модель освіти продовжує впливати на освітні системи цих країн, а традиція навчання в британських університетах зберігається. Водночас спостерігається тенденція до деколонізації освіти, відродження місцевих мов та культур, переосмислення колоніальної спадщини.

В економічному аспекті знання англійської мови, набуте через історичні обставини, часто надає колишнім колоніям конкурентні переваги на глобальному ринку, особливо у сферах міжнародного бізнесу та туризму. Проте це також створює певну залежність та необхідність балансувати між збереженням власної культурної ідентичності та вимогами глобалізованого світу.

Культурний вплив цього процесу проявляється у формуванні унікальних гібридних культур, розвитку англомовної літератури в колишніх колоніях та створенні нових культурних форм, що поєднують місцеві традиції з глобальними тенденціями. Цей складний історичний процес продовжує впливати на сучасний світ, формуючи нові виклики та можливості для постколоніальних суспільств у їхньому прагненні знайти баланс між глобальною інтеграцією та збереженням власної культурної самобутності.

Сьогодні, переосмислюючи цей історичний досвід, важливо розуміти як негативні, так і позитивні його аспекти, враховувати уроки минулого при

формуванні сучасної мовної та культурної політики, а також шукати шляхи справедливого та інклюзивного розвитку у глобалізованому світі.

На початку XX ст. культурна дипломатія Великої Британії переживає новий важливий етап свого розвитку. Починають з'являтися спеціалізовані інституції, такі як Британська рада, Департамент інформації для координації пропаганди, починає роботу міжнародне радіомовлення BBC та інші. У лютому 1917 року Відділ новин (у зв'язку з його пропагандистською діяльністю), Бюро військової пропаганди та Комітет нейтральної преси були об'єднані в *Департамент інформації*, який взяв на себе відповідальність за зовнішню пропагандистську діяльність і діяв як загальне рекламне бюро [19].

Спочатку він перебував під контролем директора Джона Б'юкена, відповідального перед прем'єр-міністром і Військовим кабінетом, але в серпні 1917 року Едвард Карсон, член Військового кабінету, який вже відповідав за внутрішню рекламну роботу Національного комітету військових цілей, також був призначений відповідальним за департамент [19].

На зовнішньому напрямку Департамент активно працював над розповсюдженням британської позиції за кордоном. Зокрема, було налагоджено систему роботи з іноземними журналістами та створено мережу розповсюдження британських новин у нейтральних країнах. Важливим аспектом роботи стала протидія німецькій пропаганді. Наприклад, після потоплення «Лузитанії» в 1915 році Департамент організував масштабну міжнародну кампанію, яка включала публікацію детальних розслідувань, свідчень очевидців та емоційних матеріалів, що значно вплинуло на міжнародну громадську думку [19].

Ця структура проіснувала до кінця війни, маючи в своєму розпорядженні широкий спектр різних засобів пропаганди, включаючи вплив на офіційних військових кореспондентів, контроль офіційних фотографій і кіно, офіційних картин, листівок, брошур, поштових знімків, статей і книг. В останні місяці війни Центральні держави стали об'єктом потоку британської пропаганди, особливо німецька армія на Західному фронті, як один з аспектів значної

переваги, досягнутої союзниками. Але британці дотримувалися думки, що хоча цей пропагандистський апарат важливий для перемоги у війні, йому немає місця в демократії мирного часу [19].

Значення Департаменту інформації важко переоцінити - він не лише відіграв важливу роль у військовій пропаганді під час Першої світової війни, але й заклав фундамент для подальшого розвитку британської публічної дипломатії. Досвід та методи роботи, напрацьовані Департаментом, згодом були використані при створенні BBC та інших інституцій британської культурної дипломатії. Сьогодні цей історичний досвід залишається актуальним для розуміння механізмів державної комунікації та пропаганди, особливо в умовах сучасних інформаційних викликів.

У післявоєнний період провідну роль в культурній політиці відігравала *Британська рада* (англ. British Council). Британська Рада – це міжнародна організація з питань культурних відносин та освітніх можливостей у Великобританії, яка була створена в 1934 році, частково у відповідь на зростання фашизму та комунізму в Європі та зростанню дезінформації. Під час Другої світової війни в одному з їхніх щорічних звітів, рада описувала свою мету як «забезпечення дружнього знання та розуміння жителів цієї країни, їх філософії та способу життя, що призведе до схвального оцінювання зовнішньої політики Великобританії» [59].

Британська рада є основним інструментом культурної дипломатії Сполученого Королівства, який у своїй діяльності активно використовує новітні технології для реалізації культурної дипломатії та в маркетингових цілях для поширення своєї культури за межі країни. Рада пропонує також широкий спектр інформаційних послуг для реалізації своїх культурних та освітніх проектів у країнах перебування. Програма Британської Ради «Knowledge and Learning Centers» є найбільш ефективним культурно-інформаційним проектом. Важливим проектом у звершенні культурної політики є також і «Think UK», яка покликана формувати позитивний імідж Великої Британії у Китаї, покращувати

розуміння цілей і принципів діяльності сполученого королівства та інформувати китайське населення про головні здобутки Великої Британії [59].

1960-1980-ті роки в британській культурній дипломатії характеризуються *популяризацією поп-культури*, «British Invasion» у музиці, розвитком академічних обмінів та посилення ролі англійської мови у світі. Тріумфальний приїзд гурту The Beatles до Нью-Йорка 7 лютого 1964 року відкрив двері Америки для безлічі британських музичних талантів. Те, що сталося потім, можна назвати другим британським вторгненням. Як і їхні трансатлантичні однолітки у 1950-х роках, британська молодь вбачала своє майбутнє у шалених ритмах і спокусливих текстах американського рок-н-ролу. Але перші спроби повторити його провалилися. Не маючи місцевих базових компонентів рок-н-ролу - ритм-енд-блюзу та кантрі, ентузіасти змогли привнести в нього лише каліцтво британської манірності та невпевненості в собі. Єдиною ознакою життя було захоплення скіффлом (музикою аматорських і напівпрофесійних англійських гуртів) наприкінці 1950-х років, яке очолив шотландець Лонні Донеган [24].

Ліверпуль став першим осередком так званого «біт-буму». Надзвичайно популярним став чоловічий квартет, гурт The Beatles. Вперше The Beatles потрапили до британських хіт-парадів наприкінці 1962 року (невдовзі після інструментального хіта «Telstar» гурту «Торнадос», який став першим британським альбомом, що очолив американський хіт-парад); решта гуртів приєдналися до хіт-параду в 1963 році. З того часу рок охопив Британію.

До 1964 року у Великому Лондоні виступали Rolling Stones, Yardbirds, The Who, Kinks та інші. Гурти з'являлися від Белфаста (Them) до Сент-Олбанса (the Zombies). Хоча музичний бум надав британцям полегшення від постімперського приниження через «запозичений» рок, The Beatles та їхні сучасники принесли до Сполучених Штатів більше, ніж просто достовірні імітації. Вони прибули як іноземні посли, з характерними акцентами (лише в розмові; більшість груп співала «по-американськи»), сленгом, модою та індивідуальністю. Перший фільм Beatles «A Hard Day's Night» (1964) додатково зобразив Англію як центр

(рок)всесвіту. Американські медіа «проковтнули наживку» і зробили Карнабі-стріт, модний центр Лондона 1960-х років, загальновідомою назвою [24].

1990-2000 роки характеризуються *розквітом креативних індустрій*, творенням британських культурних центрів та просуванням концепції «Cool Britannia». Креативні індустрії у сучасній культурній дипломатії Великої Британії відіграють роль стратегічного інструменту «м'якої сили», що дозволяє країні зберігати та посилювати свій глобальний вплив у постімперську епоху. Ця сфера стала одним із ключових елементів британської зовнішньої політики, особливо в контексті Brexit, коли країна активно шукає нові шляхи міжнародної взаємодії та впливу.

Значення креативних індустрій для британської культурної дипломатії найяскравіше демонструє успіх серіалу «Корона» (The Crown). Цей проект став справжнім феноменом глобального масштабу, що не лише презентує світові потужність британської кіноіндустрії через високі виробничі стандарти та професійність творчих кадрів, але й суттєво впливає на міжнародне сприйняття країни. Серіал генерує значний інтерес до британської історії та культури, створює емоційний зв'язок з глядачами по всьому світу та стимулює туристичний потік до Великої Британії.

Сучасна роль креативних індустрій у британській культурній дипломатії має декілька важливих вимірів:

- економічний аспект включає значний внесок у ВВП країни, створення робочих місць та розвиток експорту культурних продуктів;
- культурний вплив виявляється у формуванні позитивного іміджу країни, поширенні британських цінностей та способу життя, створенні глобальних культурних трендів;
- освітній аспект реалізується через залучення іноземних студентів, розвиток креативної освіти та організацію міжнародних обмінів.

Британський уряд демонструє системний підхід до підтримки креативних індустрій через спеціальні програми фінансування, податкові пільги та

сприяння міжнародному співробітництву [31]. Це створює сприятливе середовище для розвитку креативного сектору та посилює його роль у культурній дипломатії. Важливо відзначити, що такий підхід дозволяє досягати не лише культурних, але й економічних цілей, створюючи додаткові можливості для міжнародної співпраці та залучення інвестицій.

У контексті Brexit креативні індустрії набувають ще більшого значення для британської культурної дипломатії. Вони допомагають країні підтримувати та розвивати міжнародні зв'язки, незважаючи на зміни в політичному ландшафті. Через креативні індустрії Британія продовжує проектувати свій вплив на глобальну аудиторію, зберігаючи позиції одного з провідних культурних центрів світу.

Таким чином, креативні індустрії є не просто економічним сектором, а й потужним інструментом культурної дипломатії Великої Британії. Вони допомагають країні адаптуватися до нових глобальних реалій, зберігаючи при цьому свій унікальний культурний вплив та створюючи нові можливості для міжнародної співпраці. Успішне використання креативних індустрій у культурній дипломатії демонструє здатність Британії ефективно застосовувати «м'яку силу» для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей та підтримки глобального впливу в постімперську епоху.

Сучасний етап можна характеризувати цифровою трансформацією культурної дипломатії, фокусом на креативній економіці, розвитком освітніх технологій та підтримкою культурного різноманіття. Велика Британія стала однією з перших держав, яка усвідомила та реалізувала потенціал креативного сектору економіки. Завдяки стратегічному підходу та активному розвитку креативних індустрій, їхній внесок в економіку країни у 2019 році сягнув £110,9 мільярдів, продемонструвавши значне зростання на 43,6% порівняно з показниками 2010 року [72]. Хоча частка креативного сектору складає дещо менше 6% від загальної економіки країни, він забезпечує роботою понад 2 мільйони британців, як свідчать дані дослідження Хіггінботама 2021 року [72].

Креативні індустрії виділяються серед інших інноваційних секторів економіки особливою роллю технологій, які суттєво впливають як на творчий процес, так і на кінцевий результат. Відповідно до британської стратегії розвитку креативних індустрій, яку аналізує Г. Рудман, ці галузі можна класифікувати за двома основними критеріями: характером кінцевого продукту (аналоговий чи цифровий) та способом творчого процесу (ручний чи технологічний) [66]. Більшість напрямків креативних індустрій, окрім традиційного мистецтва, антикваріату та ремісництва, характеризуються технологічно орієнтованим процесом створення та цифровим форматом продукції. Це вказує на значний потенціал цих галузей до цифрової трансформації. Рівень цифровізації сектору можна оцінити через співвідношення доходів від цифрових напрямків діяльності до загального глобального прибутку галузі [52].

Сучасні креативні індустрії зазнають суттєвої цифрової трансформації. Це особливо помітно у сферах стримінгового відео, онлайн та мобільних ігор, електронних книг, імерсивного контенту, цифрових медіа, кіноіндустрії та музичних технологій. Ключовими технологіями, що впливають на ці зміни, є доповнена та віртуальна реальність (AR/VR), штучний інтелект (AI), хмарні обчислення та блокчейн. Ці інновації також впливають на структуру зайнятості у креативному секторі [7].

Креативні індустрії є одними з найбільш схильних до цифрової трансформації галузей. Це змінює їхні бізнес-моделі, способи споживання та виробництва контенту. Цифровізація відкриває нові можливості для створення інноваційних продуктів та розширення аудиторії як на місцевому, так і на міжнародному рівнях. Онлайн-платформи стають ключовими інструментами для комунікації та маркетингу. Все більше компаній у креативних індустріях обирають цифровий маркетинг як основний метод просування. Проте цифрова трансформація має і свої виклики. Вона посилює конкуренцію, що може бути проблематичним для малого бізнесу, особливо в регіонах з обмеженою культурною пропозицією.

Попри всі перешкоди та виклики з якими зіткнулася Велика Британія за останні кілька років, країна все ще знаходиться в топі світового рейтингу м'якої сили. У 2024 Велика Британія залишається на 2-му місці з результатом Глобального індексу м'якої сили 71,8, що покращившись на 4,5 порівняно з 67,3 у попередньому році (Додаток Г) [41].

Таким чином культурна дипломатія Великої Британії пройшла складний, проте захоплюючий шлях для того, аби стати такою, як ми її бачимо зараз. Сучасні технології відкривають все більше шляхів для розповсюдження культури та посилення британської присутності на міжнародній арені. Тим часом уряд країни усвідомлює всю важливість галузі та активно працює над розвитком та всебічною допомогою індустрії.

2.2. Основні цільові аудиторії, канали та інструменти культурної дипломатії Великої Британії

Культурна дипломатія Великої Британії огортає світ, прагнучи досягти найрізноманітніших куточків людської спільноти. Ця витончена стратегія м'якої сили має на меті не лише презентувати британську культуру, але й створювати міцні зв'язки, формувати позитивний імідж країни та впливати на світову думку.

Протягом 90 років Британська Рада використовувала силу культури та освіти для побудови зв'язків, розуміння та довіри між людьми у Великій Британії та країнами по всьому світу. У центрі уваги британської культурної дипломатії — молодь світу, яка є носієм майбутнього. Це амбітні студенти, які мріють про навчання у престижних британських університетах, молоді професіонали, що прагнуть збагатити свій досвід міжнародною співпрацею, та юні таланти, які шукають натхнення у багатій культурній спадщині Альбїону. Для них Велика Британія відкриває двері своїх освітніх програм, культурних обмінів та мовних курсів, пропонуючи не просто знання, а й занурення у британський спосіб життя та мислення.

Система вищої освіти Великої Британії, що формувалася протягом століть, сьогодні є одним із світових лідерів за якістю навчання та рівнем міжнародного визнання. Поєднання багатовікових академічних традицій з інноваційними підходами до навчання, потужна дослідницька база та високі стандарти якості зробили британські університети надзвичайно привабливими для студентів з усього світу. Такі заклади як Оксфорд, Кембридж, Імперський коледж Лондона та Лондонська школа економіки стабільно входять до списку найпрестижніших навчальних закладів планети, а британська освіта залишається одним із найпотужніших інструментів м'якої сили країни.

Щорічно до Великої Британії приїжджають вступати у навчальні заклади близько 700 тисяч іноземних студентів. У 2022-23 навчальному році в університетах Великої Британії навчалося 758 855 іноземних студентів, 95 505 з яких були з ЄС, а 663 355 - з-поза меж ЄС (Додаток А.1., А.2.). Це вже десятий рекордний показник поспіль і 26% від загальної кількості студентів. У 2017-18 навчальному році кількість нових іноземних абітурієнтів в університетах Великої Британії становила близько 254 000, причому за останні п'ять років кількість іноземних абітурієнтів зросла і в 2022-23 навчальному році сягнула ще одного нового максимуму: в університетах Великої Британії навчалося 758 855 іноземних студентів, 95 505 з яких були з ЄС, а 663 355 – з-поза меж ЄС [21]. Це вже десятий рекордний показник поспіль і 26% від загальної кількості студентів [21].

Індія направила найбільшу кількість студентів до Великої Британії у 2021-22 роках - 126 600 вступників у 2022-23 навчальному році; це було більш ніж удесятеро більше порівняно з кількістю вступників з Індії у 2017-18 роках [21]. Китай понад десятиліття утримував першість за кількістю студентів у Великобританії, але кількість нових вступників з Китаю знизилась у 2020-21 роках і лише незначно зросла потім до 102 800 осіб у 2022-23 роках [21]. Стрімке зростання кількості вступників з Нігерії з 2017-18 років вивело цю країну на третє місце з показником 53 800 вступників у 2022-23 навчальному році. Загальна кількість вступників з ЄС поступово зростала наприкінці 2010-х

років, перш ніж різко впасти на 53% у 2021-22 роках, коли змінились правила фінансування та візові вимоги, і ще на 8% у 2022-23 роках [21].

Таким чином, спостерігаємо суттєву трансформацію географічної структури іноземних студентів у Великій Британії протягом останніх років. Якщо раніше домінували студенти з Китаю та країн ЄС, то зараз відбувається диверсифікація з помітним зростанням кількості студентів з Південної Азії та Африки. Ця динаміка відображає як глобальні освітні тренди, так і зміни у британській освітній політиці після Brexit. Варто відзначити, що попри певні виклики (пандемія COVID-19, зміни візового режиму, зростання вартості навчання), Велика Британія зберігає позиції одного з провідних освітніх хабів світу, щороку генеруючи понад 28.8 мільярдів фунтів стерлінгів для британської економіки за рахунок міжнародних студентів [21]. Привабливість британської освіти підтримується не лише її традиційно високою якістю, але й можливістю для випускників залишатися в країні для роботи протягом двох років після завершення навчання завдяки Graduate Route візі, запровадженій у 2021 році.

Велика Британія є стратегічним партнером фонду Global Partnership for Education, який фокусується на покращенні освіти у країнах, що розвиваються. Велика Британія використовує свій дипломатичний вплив для просування цілей GPE на міжнародній арені, а також активно виступає за збільшення глобального фінансування освіти, підтримуючи цілі GPE. Британські університети та дослідницькі центри співпрацюють з GPE у розробці інноваційних підходів до освіти, допомогу в забезпеченні освіти у зонах конфліктів та гуманітарних криз та особливо підтримують ініціативи GPE, спрямовані на покращення доступу до освіти для дівчат у країнах, що розвиваються [80].

Одним з успішних кейсів Великої Британії є співробітництво з Руандою в рамках програми Girls' Education Programme. З 2015 року британський уряд допоміг 19,8 мільйонам дітей, у тому числі понад 10 мільйонам дівчаток, здобути гідну освіту [85]. Поряд з іншими програмами, дослідницька група FCDO з питань освіти, гендеру та інклюзії інвестує в новаторські дослідження в більш ніж 40 країнах світу. Дослідження включає вивчення того, що саме

потрібно для покращення доступу до навчання, а також рівня якості і найкращого використання освітніх технологій [85].

Не менш важливою частиною поширення та популяризації британської культури вважається мистецтво. Кінематограф став одним із найпотужніших інструментів поширення британської культури. Через призму британських фільмів та серіалів світ знайомиться не лише з історією та традиціями країни, але й із сучасним британським життям. Успіх таких проєктів як «Корона», «Шерлок» чи франшиза про Джеймса Бонда демонструє неабияку привабливість британського контенту для глобальної аудиторії. BBC, яка давно стала синонімом якісного телебачення, продовжує створювати продукти, що формують сприйняття Британії у світі.

Кіно та телебачення часто є головними каналами, через які люди долучаються до суспільного діалогу, національних криз та випадків політичної несправедливості. Цю думку яскраво ілюструє нещодавній успіх серіалу «Містер Бейтс проти Поштової служби», який, за численними повідомленнями, прискорив прийняття законодавства щодо компенсації керівникам поштових відділень, які постраждали від скандалу з системою Horizon. ITV заявляє, що це програма з найбільшими переглядами цього виснажливого року [34].

Серіал «Корона» («The Crown») хоч і вийшов на екрани у 2016 році, проте з кожним роком і кожним новим сезоном привертає до себе все більше уваги світової спільноти і поширює британську культуру далеко за межі країни. Хештег #TheCrown згенерував понад 6,1 мільярда переглядів на TikTok, де користувачі діляться, реагують та навіть відтворюють неймовірний контент та ілюстрації. За даними YouGov, рівно половина (50%) представників покоління Z (18-24-річних) були натхненні дізнатися більше про британську історію XX століття після перегляду серіалу [79]. Google виявив величезні сплески пошукових запитів щодо Аберфана (зростання на 5000% після того, як катастрофа на шахті була показана у 3 сезоні) та шотландського маєтку Ардверікі (зростання на 1380% після того, як цей маєток зіграв роль Балморала у 4 сезоні) [79].

Серіал «Корона» сприяв розвитку туризму у Великій Британії. За даними Skyscanner, кількість пошуків авіаквитків до місць зйомок зростала на 53% щоразу, коли новий сезон ставав доступним на Netflix [79]. Іспанці та німці найчастіше шукають рейси до Лондона та Шотландії після перегляду шоу. 25% глобальних мандрівників кажуть, що «Корона» надихнула їх відвідати Лондон у 2024 році [79]. Загалом, шоу створило ефект хвилі, який приніс користь британській економіці. Зокрема, 1 пенні з кожного фунта було витрачено на місцеву роздрібну торгівлю, а майже 3 пенси пішли постачальникам електроніки, а пожертви від Netflix поповнили скарбниці Національного фонду та організації «Англійська спадщина» (яка отримала 600 000 фунтів стерлінгів), а також таких місць, як Ілійський собор, Йоркський собор та Гринвіцька каплиця [79]. Це чудовий приклад того, як культурна дипломатія через медіа може стимулювати інтерес до країни та її історії, і як успішний культурний продукт може мати значний позитивний вплив на економіку та міжнародний імідж країни.

Музична індустрія Великої Британії також відіграє визначну роль у культурній експансії. Від легендарних The Beatles і Queen до сучасних виконавців, таких як Adele та Ed Sheeran, британська музика залишається одним із найвпливовіших культурних експортних складових. Британські музичні фестивалі, особливо знаменитий Glastonbury, перетворилися на глобальні культурні події, що приваблюють шанувальників музики з усього світу.

У 2022 році музична індустрія зробила внесок у валову додану вартість економіки Великої Британії на суму 6,7 мільярда фунтів стерлінгів; експорт перевищив 4 мільярди фунтів стерлінгів, а зайнятість склала 210 000 осіб [82]. 2022 рік став роком повернення музичної індустрії після пандемії COVID-19. Відтоді, як UK Music опублікувала свій перший економічний звіт у 2013 році, в індустрії відбулося багато змін, зокрема, перехід на стримінг та зростання кількості фестивалів.

Доходи від композицій продовжили зростати у 2022 році. Частково це зростання було зумовлене цифровими доходами, на які пандемія майже не

вплинула, але дохід від перформансів значно зріс, оскільки жива музика повернулася і світ знову відкрився. Британські автори пісень мали значний міжнародний успіх. Дейв Бейлі з гурту Glass Animals, чия пісня Heat Waves вперше вийшла у 2020 році, стала хітом, який зрештою очолив чарти по всьому світу, зокрема п'ять тижнів протримався на першому місці в Billboard Hot 100 [82]. Гаррі Стайлз створив низку світових хітів завдяки успіху свого третього сольного альбому Harry's House, який включав написання титрів до всіх тринадцяти треків разом із британським письменником Томасом Халлом. Британські композитори досягли успіху в кіно, телебаченні та відеоіграх, наприклад, Джон Пауелл, який написав музику до фільму «Не хвилюйся, кохана», і Найніта Десаї, чия музика до фільму «Причина, з якої я стрибаю» принесла їй «Еммі» за найкращу оригінальну музику до документального фільму.

Про стабільність доходів від композицій свідчать показники PRS for Music, яка у 2022 році отримала рекордні доходи у розмірі 964 мільйони фунтів стерлінгів, що на 22,9% більше, ніж у попередньому році [82]. PRS for Music також відзначилася найнижчим в історії співвідношенням витрат до доходів, що означає, що її виплати авторам та видавцям сягнули 836 мільйонів фунтів стерлінгів у 2022 році, що на 23,5% більше, ніж у попередньому році [82]. Стримінгові музичні сервіси, такі як Apple Music та Spotify, а також такі сервіси як Netflix та Amazon TV, продовжували зростати.

2022 рік був насичений концертами, включаючи перенесені дати з 2020 та 2021 років. Відвідуваність досягла історичного максимуму - 37 мільйонів людей, що принесло дохід від продажу квитків, додаткових витрат на майданчиках і продажу сувенірної продукції, згідно зі звітом UK Music «Here, There and Everywhere 2023» [82]. Гластонбері повернувся вперше з 2019 року з хедлайнерами Біллі Ейліш, Полом Маккартні та Кендріком Ламаром, а також з рішучим наміром поліпшити гендерний баланс у своєму складі. Цього значною мірою вдалося досягти, адже серед виступаючих були Little Simz, Wet Leg, beabadoobee, Арло Паркс та багато інших жінок. Британський літній час

скористався можливістю збільшити кількість шоу з семи у 2019 році до дев'яти після повернення у 2022 році. Елтон Джон, Адель та The Rolling Stones були серед хедлайнерів у 2022 році. Деякі інші фестивалі також збільшили свої можливості та тривалість. Також відновилися гастролі: Ед Ширан, Coldplay і Леді Гага були серед тих, хто виступав на стадіонах у Великій Британії протягом 2022 року. Попит на стадіони був настільки високим, що операторам, промоутерам та агентам довелося гнучко підходити до планування заходів, а в деяких випадках - шукати альтернативні варіанти. Стадіон «Вемблі» прийняв рекордні 16 концертів у 2022 році, порівняно з 14 концертами у 2019 році [82].

Втім не лише британські артисти допомагають економіці країни та просуванню в культурній експансії, іноземні музиканти також вносять значну частину доходів в британську економіку. Тур Eras, під час якого Тейлор Свіфт виступала у великих містах Великої Британії, не тільки захопив її аудиторію, але й спровокував значну економічну активність. Цей тур увійшов в історію як перший в історії концертний тур, дохід від якого перевищує 1 мільярд доларів. Цей неймовірний тур приніс 1,039 мільярда доларів від 60 концертів протягом одного календарного року [78]. Економічні наслідки турне Тейлор Свіфт по Великій Британії важко переоцінити. З більш ніж 1,2 мільйона відвідувачів, приплив туристів сприяв різкому збільшенню витрат на все, від проживання та харчування до транспорту та розваг. Цей сплеск економічної активності додав економіці Великої Британії близько 1 мільярда фунтів стерлінгів [78]. Крім того, попит на короткострокове житло, таке як Airbnbs, різко зріс у містах, де проходять концерти Свіфт. Навіть ресторани та додатки для доставки помітили різке зростання прибутку: такі компанії, як Deliveroo, спостерігали зростання продажів на 50% протягом трьох годин після деяких із найбільших концертів [78].

Соціально-культурний вплив такої експансії також важко переоцінити. Британія залишається привабливим місцем для талановитих людей з усього світу, що сприяє культурному різноманіттю та інноваціям. Освітній сектор отримує значні переваги через залучення міжнародних студентів та розвиток

академічних обмінів. Варто відзначити, що британська культурна експансія не є односторонньою. Взаємодіючи з іншими культурами, британська культура збагачується новими ідеями та впливами, що робить її більш динамічною та актуальною у сучасному світі.

Можна стверджувати, що культурна експансія Великої Британії є комплексним явищем, яке приносить країні різноманітні переваги: від економічних до політичних. Завдяки ефективній культурній дипломатії та високій якості культурного продукту, Британія продовжує зміцнювати свої позиції як глобального культурного лідера, що позитивно впливає на її міжнародний престиж та внутрішній розвиток.

2.3. Вплив російської агресії на культурне середовище Сполученого Королівства

Російська агресія в Україні спричинила глибокі зміни не лише в геополітичному ландшафті, але й суттєво вплинула на культурне середовище багатьох країн, зокрема Великої Британії. Цей вплив має багатовимірний характер, охоплюючи як економічні, так і соціокультурні аспекти життя британського суспільства. Насамперед, варто відзначити кардинальні зміни у структурі культурної співпраці. Британські культурні інституції, які традиційно підтримували тісні зв'язки з російськими мистецькими колами, змушені були переглянути свою політику. Численні театри, музеї та галереї припинили співпрацю з російськими установами та виконавцями, що призвело до суттєвої реорганізації планів та програм. Водночас, це створило нові можливості для українських митців та культурних діячів, які отримали значно ширший доступ до британської аудиторії.

У березні 2022 року PRS for Music (британська організація із захисту авторських прав на музику) офіційно призупинила свої відносини з російським товариством авторських прав — РАО [75]. Це рішення було прийнято з

негайним вступом в силу і стало відповіддю на агресію Росії в Україні. Важливо зазначити, що це рішення залежить від підтвердження відокремлення РАО від російського уряду, а також від осіб і компаній, які потрапили до санкційних списків. PRS for Music також співпрацює з Міжнародною конфедерацією товариств авторів і композиторів (CISAC) для перегляду питання про подальше членство російських товариств у глобальній мережі [75].

Це рішення має значний вплив на культурну дипломатію, оскільки воно підкреслює важливість етики та принципів у культурних відносинах. Відмова від співпраці з організацією, яка може бути асоційована з агресивними діями держави, сигналізує про підтримку цінностей миру та демократії. При цьому PRS for Music чітко підкреслює, що не має наміру карати російських композиторів, авторів пісень та видавців, які виступають за мир. Це свідчить про готовність організації підтримувати тих, хто протестує проти агресії, і може стати важливим кроком у формуванні нового дискурсу в культурній дипломатії.

На думку авторки, важливою є ініціатива PRS for Music щодо зв'язку з усіма своїми членами в Україні, щоб запропонувати підтримку в цей складний час. Співпраця з Фондом членів PRS для надання фінансової підтримки українським митцям не лише відображає прагнення до гуманітарної допомоги, а й підкреслює важливість збереження культурних зв'язків навіть в умовах конфлікту [75]. Ця діяльність є важливою частиною культурної дипломатії, яка може допомогти зберегти культурну ідентичність і підтримати митців у важкі часи, а також зміцнити міжнародну солідарність. Таким чином, рішення PRS for Music і його дії демонструють, як культурні інституції можуть реагувати на політичні та соціальні виклики, сприяючи розвитку конструктивного діалогу та підтримуючи цінності миру в глобальному контексті.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило безпрецедентну реакцію у світовому культурному просторі. *Велика Британія як один із ключових центрів світової культури продемонструвала рішучу позицію щодо російських виконавців, особливо тих, хто мав тісні зв'язки з російською владою або відмовлявся засуджувати агресію. Одним із перших і найбільш резонансних*

стало рішення щодо Валерія Гергієва, відомого диригента і давнього прихильника путіна. Единбурзький міжнародний фестиваль розірвав з ним контракт на посаді почесного президента [76]. Слідом за цим Лондонський симфонічний оркестр припинив співпрацю з Гергієвим після того, як він не відповів на вимогу засудити російське вторгнення [76]. Ця ситуація стала показовим прикладом того, як британські культурні інституції почали вимагати від російських митців чіткої позиції щодо війни.

Особливої уваги заслуговує випадок всесвітньо відомої оперної співачки Анни Нетребко. *Royal Opera House* скасував її виступи в опері «Турандот», де вона мала виконувати головну роль [15]. Початкова відмова Нетребко засудити російську агресію та її попередні зв'язки з російською владою стали ключовими факторами цього рішення. Пізніше, навіть після того як співачка змінила свою позицію і виступила проти війни, її репутація в британському культурному просторі вже зазнала суттєвої шкоди.

Одним із найбільш символічних рішень стало скасування гастролей Большого театру в *Royal Opera House* влітку 2022 року [55]. Це рішення було особливо значущим, враховуючи історичну важливість цих гастролей та їх багаторічну традицію. Британська сторона чітко дала зрозуміти, що не може приймати представників державних російських культурних установ в умовах війни.

Важливо відзначити, що британський культурний істеблішмент дотримувався диференційованого підходу. Ті російські виконавці, які відкрито засудили війну та відмежувалися від російської державної політики, змогли продовжити свою діяльність у Британії. Це демонструє, що метою була не тотальна культурна ізоляція, а чітка етична позиція щодо підтримки агресії. Реакція британської публіки на ці рішення була переважно схвальною. Суспільство продемонструвало розуміння необхідності таких кроків, хоча й виникали дискусії про межі відповідальності митців за дії їхньої держави [55]. Культурні видання, такі як *The Guardian*, *BBC Culture* та спеціалізовані мистецькі журнали, активно висвітлювали ці події, сприяючи глибшому

осмисленню ролі культури в часи війни. Економічні наслідки цих рішень були значними як для самих виконавців, так і для британських культурних установ. Проте, фінансові міркування відійшли на другий план перед етичними принципами та необхідністю чіткої позиції щодо військової агресії.

Ці події створили важливий прецедент у світовому культурному просторі, демонструючи, що мистецтво не може існувати у вакуумі, відокремленому від політичних та етичних реалій. Рішення британських культурних інституцій вплинули на подібні рішення в інших країнах та сприяли формуванню нового розуміння відповідальності митців у сучасному світі. Досвід Великої Британії у цьому питанні показує, як культурна спільнота може ефективно реагувати на політичні виклики, зберігаючи при цьому свої основні цінності та принципи. Ці рішення стали частиною ширшої відповіді демократичного світу на російську агресію, демонструючи, що культура може і повинна бути активним учасником у боротьбі за демократичні цінності та міжнародне право.

Британська Академія (англ. British Academy), одна з провідних наукових установ у Великій Британії, також зіткнулася з серйозними економічними проблемами у зв'язку з російською агресією в Україні. Ця організація зосереджена на підтримці досліджень у гуманітарних та соціальних науках і грає важливу роль у сприянні міжнародному співробітництву. Після початку військових дій в Україні багато проектів, які отримували фінансування з російських джерел, були призупинені або відкладені [16]. Це торкнулося, зокрема, досліджень, які були пов'язані з соціально-економічними аспектами життя в Росії та Східній Європі. Зокрема, проекти, що включали співпрацю з російськими університетами та науковими установами, опинилися під загрозою, оскільки можливість ведення співпраці з країнами, що підпадають під санкції, стала ускладненою. Британська Академія вжила заходів для адаптації до нових умов. Вона розпочала програму, спрямовану на підтримку дослідників з України, пропонуючи стипендії та гранти для тих, хто постраждав від конфлікту. Це включає надання можливостей для українських учених

продовжувати свою діяльність у Великій Британії, що сприяє підтримці української академічної спільноти та зміцненню міжнародних зв'язків [16].

Крім того, внаслідок геополітичних змін Британська Академія переосмислила свої дослідницькі пріоритети. Зросла увага до тем, пов'язаних із війною, культурною ідентичністю та соціальною стійкістю, а також до питань, які стосуються впливу війни на гуманітарні науки. Це може включати вивчення культурних наслідків війни, проблем біженців і міграції, а також дослідження впливу війни на соціальну структуру. Російська агресія також поставила під сумнів можливість ведення міжнародних наукових програм. Впровадження санкцій щодо російських установ ускладнило або зробило неможливим проведення спільних досліджень, що, у свою чергу, вплинуло на фінансову ситуацію академічних проектів. Це змусило Британську Академію шукати нові можливості для партнерства, зокрема з країнами Європейського Союзу та іншими державами, які підтримують Україну[16]. Таким чином, Британська Академія стала свідком значних змін у своїй діяльності через агресію Росії в Україні, що підкреслює важливість адаптації в умовах політичної нестабільності та зростаючих економічних викликів.

Садлерс-Веллс Театр у Лондоні, відомий своєю орієнтацією на сучасний танець і інноваційні перформанси, став одним із багатьох культурних закладів Великої Британії, які зазнали значних економічних труднощів у зв'язку з російською агресією в Україні. Від початку війни театри та інші культурні установи були змушені адаптуватися до нових реалій, і Садлерс-Веллс не став винятком. Одним із перших кроків, які зробив Садлерс-Веллс, було скасування або перенесення ряду вистав, пов'язаних із російськими митцями. Це рішення було прийняте під впливом суспільного тиску та міжнародних санкцій, що змусили театр переглянути свої програми. Втрата таких вистав призвела до значних фінансових втрат, оскільки зменшилася кількість квитків, які могли бути продані, а отже, і доходи театру [48].

Крім того, Садлерс-Веллс зіткнувся зі зростанням витрат на енергію та обслуговування. Геополітична напруженість призвела до зростання цін на

енергоносії, що ускладнило фінансове планування театру. Це змусило його керівництво переглянути бюджет і шукати можливості для оптимізації витрат, що в деяких випадках призвело до скорочення програм і заходів. Зниження купівельної спроможності населення також негативно позначилося на відвідуваності театру [48]. Багато людей, зіштовхнувшись із фінансовими труднощами, стали менше відвідувати культурні події, що створило додатковий тиск на фінансовий стан закладу.

Подібне явище спостерігалось не лише в Садлерс-Веллс, а й у багатьох інших театрах і культурних установах по всій країні. У відповідь на ці виклики Садлерс-Веллс вжив низку заходів для адаптації до нових умов. Театр почав активно залучати нових партнерів і спонсорів, шукаючи можливості для підтримки своїх програм та ініціатив. Окрім того, театр розпочав впроваджувати цифрові трансляції вистав, що дозволило залучити нову аудиторію та компенсувати зниження доходів від традиційних заходів [48].

Попри всі економічні виклики, з якими зіткнувся Садлерс-Веллс Театр, його команда виявила рішучість і креативність у пошуку шляхів підтримки не лише свого культурного життя, але й українських митців та громади. Одним із найбільш помітних заходів стала організація спеціального проекту «Unite for Ukraine», який підкреслює солідарність театру з українським народом у часи війни [95]. Цей захід був ініційований з метою збору коштів для підтримки українських художників, які постраждали від війни. Садлерс-Веллс запросив митців з України, які змогли виступити на сцені театру, щоб представити свою роботу та поділитися своїм досвідом [95]. Це не лише дало можливість українським артистам продемонструвати свої таланти, а й привернуло увагу публіки до їхніх переживань і культурної спадщини.

Кошти, зібрані під час цього заходу, будуть спрямовані на різні програми підтримки українських митців, включаючи фінансування проектів, проведення резиденцій та можливості для професійного розвитку. Театр також працює над створенням партнерств із організаціями, які вже займаються допомогою постраждалим від війни, забезпечуючи таким чином ефективний розподіл

ресурсів [95]. Садлерс-Веллс також активно шукає можливості для міжнародного співробітництва, що дозволить розширити горизонти для українських митців. Наприклад, театр може організувати обміни з українськими установами, запрошуючи артистів та творчі колективи для участі в резиденціях та фестивалях. Це не лише підтримує українську культуру, але й сприяє її інтеграції у глобальний культурний контекст.

Зауважимо, що економічні виклики також стимулювали появу нових форм культурної взаємодії та фінансування. У Великій Британії виникли спеціальні фонди та програми підтримки українських митців, які змушені були покинути свою країну через війну. Британські культурні інституції активно долучилися до організації благодійних заходів, спрямованих на підтримку української культури та мистецтва. Це не лише допомогло українським митцям, але й збагатило британське культурне середовище новими ідеями та перспективами.

Особливо помітними стали зміни у сприйнятті української культури британською публікою. Якщо раніше українське мистецтво розглядалося крізь призму пострадянського простору, то тепер воно набуло власної, чіткої ідентичності. Зросла цікавість до української музики, літератури, образотворчого мистецтва. Британські культурні установи почали активніше включати українські твори до своїх програм, організовувати тематичні виставки та фестивалі.

Фестиваль «Focus Wales» є однією з найвизначніших подій у культурному календарі Великої Британії, що зосереджується на представлення музики та культури з Уельсу та інших країн. У 2023 році фестиваль вразив своєю відкритістю до української культури, що стало особливо актуальним на фоні російської агресії в Україні [39]. Це не лише підтверджує нове сприйняття українського мистецтва, а й свідчить про активну підтримку українських митців. Виступи українських артистів на такій міжнародній платформі не лише підкреслили їхню творчу індивідуальність, але й дозволили британській аудиторії ознайомитися з різноманіттям української музичної сцени. The Hardkiss, відомі своїм унікальним поєднанням поп-року і електронної музики,

вразили слухачів своїми емоційними перформансами, що демонстрували не лише технічну майстерність, а й глибокий зміст [39].

Фестиваль Focus Wales також став важливою платформою для культурного обміну. Британська публіка мала можливість безпосередньо поспілкуватися з українськими артистами, дізнатися про їхню музику, творчість та повсякденне життя в умовах війни. Це сприяло глибшому розумінню української культури та її сучасного контексту. Багато відвідувачів фестивалю висловлювали бажання підтримати українських митців і дізнатися більше про їхню творчість.

Фестиваль Focus Wales також став важливою платформою для культурного обміну. Британська публіка мала можливість безпосередньо поспілкуватися з українськими артистами, дізнатися про їхню музику, творчість та повсякденне життя в умовах війни. Це сприяло глибшому розумінню української культури та її сучасного контексту. Багато відвідувачів фестивалю висловлювали бажання підтримати українських митців і дізнатися більше про їхню творчість[39].

Фестиваль Focus Wales яскраво ілюструє зміни у сприйнятті української культури в Британії. Завдяки таким заходам українське мистецтво отримує нову платформу для вираження, що допомагає формувати позитивний імідж України на міжнародній арені. Підтримка українських артистів на таких фестивалях не лише сприяє розвитку культури, але й об'єднує людей через музику та мистецтво, спонукаючи до діалогу і співпраці між різними націями. Таким чином, Focus Wales став не лише музичним фестивалем, але й важливою ініціативою, що сприяє культурній інтеграції та підтримці в складні часи.

Фестиваль «*Ukrainian Art Week*» став важливою подією у культурному житті Великої Британії, особливо в контексті останніх подій в Україні. Цей захід не лише відзначає різноманітність українського мистецтва, але й слугує платформою для діалогу між культурами, сприяючи глибшому розумінню української ідентичності на міжнародному рівні. «*Ukrainian Art Week*» вперше відбувся у 2022 році, ставши відповіддю на потребу представити українську культуру світу в умовах війни. Організатори фестивалю прагнули створити простір, де українські митці могли б демонструвати свої роботи, обговорювати

сучасні проблеми та шукати шляхи для інтеграції в глобальний культурний контекст. Основна мета фестивалю — підтримка українських художників і підвищення обізнаності про їхню творчість [81].

Отже фестиваль «Ukrainian Art Week» є потужним прикладом того, як культура може слугувати містком між народами, сприяючи взаєморозумінню та підтримці. Він підкреслює важливість українського мистецтва в сучасному світі та відкриває нові горизонти для українських митців на міжнародній арені. Завдяки таким ініціативам, як «Ukrainian Art Week», українська культура отримує визнання і вміння впливати на глобальний культурний дискурс, що, безумовно, є важливим кроком у формуванні сучасної української ідентичності.

Отже, проаналізувавши культурну дипломатію як складову м'якої сили Великої Британії, можемо простежити її тривалу еволюцію від колоніальних часів до сучасного етапу, що характеризується високим рівнем інституціоналізації та чіткою структурованістю підходів. Дослідження показало, що країна має розгалужену систему каналів культурної комунікації, яка охоплює різні цільові аудиторії – від студентів та науковців до митців і широкої громадськості, використовуючи при цьому як традиційні (освітні програми, мистецькі проєкти), так і новітні цифрові інструменти. Вагомий вплив на трансформацію британської культурної дипломатії справила російська агресія проти України, що призвела до перегляду культурних зв'язків із рф, посилення підтримки українського культурного сектору та активізації протидії дезінформації.

РОЗДІЛ 3

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА І ЗМІНИ В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА

3.1. Міжнародна реакція на російсько-українську війну і позиція Сполученого Королівства

Російсько-українська війна стала безпрецедентною подією у сучасній європейській історії, яка докорінно змінила геополітичний ландшафт та систему міжнародних відносин. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року не лише порушило територіальну цілісність України, але й кинуло виклик фундаментальним принципам міжнародного права, європейської безпеки та глобального світопорядку.

Витоки конфлікту сягають глибших геополітичних процесів – багаторічної російської агресії, що розпочалася ще у 2014 році анексією Криму та окупацією частини Донецької та Луганської областей. Проте масштаб повномасштабного вторгнення перевершив усі попередні очікування міжнародної спільноти, змусивши провідні держави світу переглянути свої зовнішньополітичні стратегії та систему колективної безпеки. У цьому контексті Сполучене Королівство посіло особливе місце, демонструючи послідовну, принципову та активну позицію підтримки України. Лондон не лише став одним з ключових дипломатичних та військових партнерів Києва, але й фактично очолив міжнародні зусилля з протидії російській агресії.

Найвищі посадові особи держави демонстрували активну підтримку України. Велика Британія однією з перших зробила офіційну заяву на сайті уряду, про підтримку України та засудження агресії та нападу росії [68]. Прем'єр-міністр Борис Джонсон став першим західним лідером, який особисто відвідав Київ у квітні 2022 року, надсилаючи потужний символічний сигнал підтримки. Через послідовну зміну трьох прем'єр-міністрів у 2022 році – Бориса Джонсона, Ліз Трасс та Ріші Сунака – Сполучене Королівство

продемонструвало неперервність та послідовність своєї політики підтримки України, незважаючи на внутрішньополітичні трансформації.

Особливе місце у цьому контексті посідає діяльність Бориса Джонсона, який став символічною фігурою британської підтримки України на початковому етапі повномасштабного вторгнення. Його прем'єрство ознаменувалося безпрецедентними кроками у міжнародній дипломатії. Два візити до Києва у квітні та червні 2022 року, здійснені в період активних бойових дій, стали не лише символічним жестом, але й практичним підтвердженням британської підтримки [60]. Прем'єр-міністр особисто представив нову військову допомогу у вигляді 120 бронемашин та нових протикорабельних ракетних комплексів для підтримки України на цьому критичному етапі, поки триває незаконний напад росії [60]. Прем'єр-міністр також підтвердив подальшу економічну підтримку, а також Джонсон встановив особливі робочі відносини з Президентом Зеленським, підтримуючи регулярний телефонний зв'язок та проводячи консультації щонайменше двічі на тиждень.

Риторика британського прем'єра була особливо потужною. Його історична заява «Ukraine will win, Ukraine must win» у британському парламенті та порівняння боротьби України з битвою Британії проти нацистської Німеччини резонували як у британському суспільстві, так і на міжнародній арені [41]. Джонсон особисто брав участь у формуванні пакетів військової допомоги та ініціював програму навчання українських військових на британській території. Міністр закордонних справ Великої Британії Домінік Рааб, а згодом Джеймс Клеверлі неодноразово зустрічалися з українськими колегами, координуючи спільні дії на міжнародній арені. Показовою стала серія дипломатичних місій до України та регулярні телефонні розмови на найвищому рівні [67].

Зміна керівництва уряду на Ліз Трасс, хоча й була короткотерміною, не призвела до послаблення підтримки України. Її кабінет продовжив посилювати санкційний тиск на Росію та виступив за збільшення оборонних витрат. Особливу увагу було приділено питанням конфіскації заморожених російських активів та посиленню енергетичної незалежності від РФ.

Прихід до влади Ріші Сунака ознаменував новий етап у британсько-українських відносинах. Його прагматичний підхід зосередився на довгостроковій стратегічній підтримці України. Сунак здійснив свій перший візит до Києва у листопаді 2022 року, підтвердивши незмінність курсу Великої Британії. Його уряд значно розширив програму військової підготовки українських військових та ініціював нові пакети військової допомоги, включаючи постачання танків Challenger 2 [94]. Це рішення стало частиною загальної стратегії Великобританії щодо посилення військової підтримки для стримування російської агресії та надання українським силам засобів для відвоювання окупованих територій. Навчальні програми були розширені на підготовку пілотів і морських піхотинців, що, на думку британського уряду, допоможе Україні у довготривалій перспективі.

Послідовність позиції трьох прем'єр-міністрів, незважаючи на їхні різні політичні стилі та підходи, засвідчила, що підтримка України стала фундаментальним елементом британської зовнішньої політики, що виходить за межі партійних чи особистих преференцій. Дипломатія Сполученого Королівства в контексті російсько-української війни стала прикладом того, як особисті контакти на найвищому рівні можуть трансформуватися у конкретні політичні рішення та дії, формуючи міжнародну політику та впливаючи на глобальні процеси. Це також підкреслює роль індивідуального лідерства у формуванні міжнародної відповіді на глобальні кризи та конфлікти.

У контексті російсько-української війни *багатостороння дипломатія* перетворилася на потужний інструмент зовнішньої політики Сполученого Королівства. Після виходу з Європейського Союзу Лондон успішно довів свою здатність залишатися впливовим гравцем на міжнародній арені, ефективно використовуючи різноманітні дипломатичні платформи та механізми міжнародної співпраці для протидії російській агресії. Особливо значущою стала роль Британії у форматі G7, де країна виступила ініціатором та координатором багатьох важливих рішень. Ще під час головування Сполученого

Королівства у Великій сімці у 2021 році було закладено фундамент для консолідованої відповіді на можливу російську агресію [67].

Після початку повномасштабного вторгнення британська дипломатія активно використовувала цю платформу для координації санкційної політики, розробки механізмів фінансової підтримки України та формування спільної позиції щодо енергетичної безпеки. Регулярні онлайн-зустрічі лідерів G7 за участю Президента України, ініційовані британською стороною, стали ефективним механізмом оперативного реагування на розвиток ситуації [67]. Це дозволило забезпечити швидке прийняття узгоджених рішень та їх імплементацію на національному рівні країн-учасниць.

У рамках НАТО Сполучене Королівство зайняло позицію одного з ключових адвокатів посилення східного флангу Альянсу та надання всебічної підтримки Україні. Британська дипломатія послідовно працювала над зміцненням єдності НАТО, підтримуючи політику «відкритих дверей» та виступаючи за посилення військової присутності в Східній Європі. Важливим досягненням стало сприяння прискоренню процесу вступу Фінляндії та Швеції до Альянсу, що суттєво змінило безпекову архітектуру регіону [23].

Окремим напрямом багатосторонньої дипломатії стала робота в ООН, де британські представники активно просували резолюції, спрямовані на засудження російської агресії та підтримку територіальної цілісності України. Сполучене Королівство використовувало свій статус постійного члена Ради Безпеки ООН для привернення уваги до воєнних злочинів росії та необхідності притягнення агресора до відповідальності [69].

Відносини між Сполученим Королівством і Європейським Союзом, навіть після Brexit, продовжують активно розвиватися у напрямку координації дій щодо безпеки та санкцій проти Росії. Британія залишається активним партнером ЄС у цьому питанні, і значний рівень узгодженості між сторонами дозволяє спільно протидіяти загрозам з боку росії. Зокрема, як підкреслюється в звіті Європейського комітету Палати лордів, обидві сторони послідовно співпрацюють у санкційній політиці та військовій підтримці України,

незважаючи на певні напруженість у відносинах після виходу Великої Британії з ЄС. Комітет наголошує на важливості подальшого зміцнення цих зв'язків для ефективного впливу на глобальну безпеку та стабільність у регіоні [51]. Додатково, у 2024 році підкреслювалась важливість продовження взаємодії між санкційними органами ЄС та Великої Британії, оскільки така координація дозволяє посилювати тиск на росію і запобігати обходу санкцій, що забезпечує максимальну ефективність запроваджених обмежень [53].

Особлива увага приділялася регіональним форматам співпраці, зокрема, взаємодії з країнами Балтії та Північної Європи. Британська дипломатія активно розвивала формат JEF (англ. Joint Expeditionary Force), що став додатковим механізмом координації безпекової політики в регіоні Балтійського та Північного морів [47].

В економічному вимірі багатостороння дипломатія Сполученого Королівства зосередилася на координації фінансової підтримки України та запровадженні економічних санкцій проти Росії. Британські дипломати відіграли ключову роль у формуванні міжнародного консенсусу щодо заморожування російських активів та обмеження доступу РФ до світових фінансових ринків [96].

Таким чином, багатостороння дипломатія Сполученого Королівства в контексті російсько-української війни продемонструвала здатність країни ефективно діяти на різних міжнародних майданчиках, координувати зусилля союзників та формувати глобальну відповідь на агресію Росії. Ця діяльність не лише зміцнила міжнародну підтримку України, але й підтвердила статус Великої Британії як впливового глобального гравця, здатного ефективно відстоювати свої інтереси та цінності на міжнародній арені навіть після виходу з ЄС.

Інституційна дипломатія стала одним із найпотужніших інструментів британської підтримки України, демонструючи злагоджену роботу різних державних інституцій, аналітичних центрів та громадських організацій. У цьому контексті особливу роль відіграв британський парламент, який від

початку російської агресії зайняв принципову позицію підтримки України та став майданчиком для формування та реалізації проукраїнської політики.

Палата громад регулярно проводила дебати щодо ситуації в Україні, під час яких представники всіх політичних сил демонстрували рідкісну єдність у питанні необхідності підтримки України. Знаковим став виступ Президента України Володимира Зеленського перед британським парламентом 8 березня 2022 року, який став першим в історії виступом іноземного лідера у Вестмінстерському палаці через відеозв'язок. Цей історичний момент підкреслив особливий характер британсько-українських відносин та символічно закріпив роль Великої Британії як ключового союзника України [42].

Парламентський комітет з міжнародних справ (англ. Foreign Affairs Committee) провів серію слухань та підготував ґрунтовні звіти щодо російської агресії, її впливу на міжнародну безпеку та необхідних кроків з боку міжнародної спільноти. Особливу увагу було приділено питанням санкційної політики, військової підтримки України та протидії російській дезінформації. Комітет регулярно запрошував експертів, дипломатів та представників української сторони для обговорення поточної ситуації та вироблення рекомендацій [38].

Важливу роль відіграла *міжпарламентська група дружби з Україною* (англ. All-Party Parliamentary Group on Ukraine), яка стала платформою для безпосередньої взаємодії британських та українських парламентарів. Ця група регулярно організовує зустрічі, на яких обговорюються ключові аспекти співпраці, включаючи питання відновлення України та протидію російській агресії. Наприклад, під час парламентського заходу в межах конференції з відновлення України в червні 2023 року представники українського і британського парламентів обговорювали довгострокову співпрацю та демократичне відновлення України, завершивши зустріч підписанням декларації про наміри між групами дружби парламентів України та Великої Британії. Подібні заходи допомагають британським політикам глибше розуміти

українські потреби та розробляти рекомендації для уряду з підтримки України в умовах війни та відбудови країни [62].

Провідні британські аналітичні центри, такі як Chatham House (англ. The Royal Institute of International Affairs), RUSI (англ. Royal United Services Institute) та IISS (англ. International Institute for Strategic Studies), забезпечували інтелектуальну підтримку британської політики щодо України. Їхні аналітичні матеріали, доповіді та рекомендації формували експертний дискурс та впливали на прийняття політичних рішень. Особливо важливими стали їхні дослідження щодо російської військової стратегії, ефективності санкцій та перспектив post-war відбудови України [70].

Міністерство закордонних справ Великої Британії (англ. Foreign, Commonwealth and Development Office) створило спеціальну робочу групу з України, яка координувала дипломатичні зусилля та забезпечувала послідовність британської політики. Міністерство також активізувало роботу свого аналітичного підрозділу, який займався моніторингом ситуації та розробкою рекомендацій щодо подальших дій. Значний внесок зробили британські університети та дослідницькі центри, які започаткували програми вивчення російсько-української війни, її впливу на міжнародні відносини та перспектив післявоєнного врегулювання. Зокрема, Оксфордський та Кембриджський університети створили спеціальні дослідницькі проєкти, присвячені різним аспектам конфлікту[87].

Британська Рада (British Council), незважаючи на припинення роботи в Росії, продовжила активну діяльність в Україні, підтримуючи освітні та культурні проєкти. Організація відіграла важливу роль у забезпеченні доступу українських студентів до британської освіти та сприяла культурній дипломатії в умовах війни [88].

Важливим аспектом інституційної дипломатії стала співпраця з неурядовими організаціями та аналітичними центрами, які займаються моніторингом порушень прав людини, документуванням воєнних злочинів та наданням гуманітарної допомоги. Британські інституції активно підтримували

роботу міжнародних механізмів розслідування воєнних злочинів та збору доказів для майбутніх судових процесів [61].

Таким чином, інституційна дипломатія Сполученого Королівства продемонструвала ефективність комплексного підходу, який поєднав зусилля державних органів, аналітичних центрів, академічних установ та громадських організацій. Ця злагоджена робота різних інституцій забезпечила системність та послідовність британської підтримки України, створюючи міцний фундамент для довгострокового стратегічного партнерства між двома країнами.

Публічна дипломатія Великої Британії у контексті підтримки України продемонструвала виняткову ефективність та системність підходу, особливо після повномасштабного вторгнення. Потужна інформаційна кампанія, розгорнута британськими інституціями, стала важливим елементом загальної стратегії підтримки України в її боротьбі проти російської агресії.

Британська суспільна телерадіокомпанія BBC відіграла ключову роль у цьому процесі, запустивши цілодобове висвітлення подій в Україні, створивши спеціальні програми та подкасти, присвячені українській тематиці, та значно розширивши штат кореспондентів в Україні [20]. BBC World Service збільшив обсяг мовлення українською та російською мовами, а також запустив спеціальні проєкти з викриття російської дезінформації через свою службу BBC Verif [20]. Урядові комунікаційні підрозділи, зокрема Government Communication Service та Foreign, Commonwealth and Development Office, розробили комплексну стратегію протидії російській пропаганді, регулярно публікуючи розвідувальні дані про плани Росії та викриваючи її військові злочини [86].

Важливу роль відіграли також культурні інституції, насамперед British Council, який організував серію масштабних культурних подій, включаючи виставки українського мистецтва, літературні фестивалі та освітні програми, що сприяли глибшому розумінню української культури британським суспільством [45]. Провідні британські аналітичні центри, такі як Royal United Services Institute (RUSI) та Chatham House, регулярно публікували ґрунтовні дослідження щодо російсько-української війни, надаючи експертну підтримку

проукраїнській позиції [17]. Парламентська група дружби з Україною активно залучає британських політиків до публічної підтримки України, організовуючи дебати, слухання та зустрічі з українськими представниками. Британські університети запровадили спеціальні програми підтримки українських студентів та дослідників, створюючи додаткові можливості для академічних обмінів та досліджень.

Медійні кампанії супроводжувались потужною підтримкою у соціальних мережах, де британські дипломати та урядовці активно просували проукраїнські наративи, використовуючи хештеги #StandWithUkraine та #UkraineWillWin. Окремо варто відзначити роль британських громадських організацій, таких як Ukraine Aid Operations та Help Ukraine Emergency Appeal, які не лише займались гуманітарною допомогою, але й проводили масштабні інформаційні кампанії для мобілізації підтримки України серед британців [89]. Завдяки такій скоординованій роботі вдалося досягти високого рівня підтримки України в британському суспільстві. Згідно з опитуваннями YouGov проведеним у травні 2023 року, 44% британців категорично підтримали санкції проти росії, 29% були схильними до підтримки, незважаючи на їх вплив на вартість життя, коли лише 4% британців були категорично проти [99] (Додаток В).

Така багаторівнева публічна дипломатія, що поєднала зусилля державних інституцій, медіа та громадянського суспільства, не лише суттєво посилила позиції Великої Британії як одного з ключових міжнародних союзників України, але й стала моделлю ефективної інформаційної протидії російській агресії для інших країн. Це також продемонструвало здатність Сполученого Королівства ефективно реалізовувати свій вплив у глобальному масштабі, особливо в кризових ситуаціях, що загрожують міжнародному порядку та безпеці.

3.2. Культурний вимір російсько-української війни

Російсько-українська війна, що досягла свого апогею з повномасштабним вторгненням росії в Україну 24 лютого 2022 року, має глибокий вимір протистояння не лише у військовій та політичній площинах, але й у культурній сфері. Це протистояння є відображенням тривалої боротьби України за збереження та утвердження власної культурної ідентичності в умовах систематичних спроб її придушення та асиміляції з боку росії. Культурний вимір цієї війни набули особливої значущості, оскільки вони демонструють фундаментальне зіткнення цінностей, світоглядів та ідентичностей, що виходить далеко за межі суто територіального конфлікту.

Широкомасштабна агресія росії проти України спричинила безпрецедентну мобілізацію української культурної спільноти та призвела до кардинальних змін у культурній політиці держави. Ця війна стала каталізатором процесів культурної деколонізації, прискорила формування нової культурної парадигми та сприяла чіткішому усвідомленню унікальності української культурної спадщини як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Аналіз культурних аспектів російсько-української війни є критично важливим для розуміння глибинних причин конфлікту, його впливу на формування сучасної української ідентичності та перспектив подальшого розвитку української культури в постколоніальному контексті. Особливої уваги заслуговує дослідження трансформацій у різних сферах культурного життя – від мовної політики до мистецьких практик, від освітніх процесів до збереження культурної спадщини – що відбуваються під впливом воєнних дій та геополітичних змін.

Мовне питання в контексті російсько-української війни постає як один із ключових аспектів багатовікового протистояння української та російської ідентичностей. Історія російської мовної експансії на українських землях є яскравим прикладом систематичного культурного колоніалізму, що мав на меті не лише лінгвістичну асиміляцію, але й повне знищення української національної ідентичності. Особливо показовою є ситуація на Сході України, де

процес русифікації розпочався ще у XVIII столітті з розбудовою промислових міст. Російська імперська, а згодом і радянська влада, використовувала індустріалізацію як інструмент демографічних змін, масово переселяючи російськомовне населення у новостворені промислові центри. Цей процес супроводжувався цілеспрямованою політикою витіснення української мови з усіх сфер суспільного життя, що особливо посилилась у XIX столітті з появою сумнозвісних Валувського циркуляру та Емського указу, які фактично заборонили українське друковане слово та культурне життя [14].

Радянський період приніс нові форми мовної дискримінації. Короткий період українізації 1920-х років швидко змінився жорсткою русифікаторською політикою, яка включала систематичне закриття українських шкіл у великих містах, обов'язкове вивчення російської мови при одночасному зменшенні годин української, та створення системи преференцій для російськомовної освіти та культури [14]. Особливо гостро ці процеси відчувались у промислових центрах - Харкові, Донецьку, Луганську, Дніпропетровську, де українська мова поступово витіснялася з публічного простору, а місцеве населення піддавалося потужній мовній асиміляції.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році парадоксальним чином стало каталізатором кардинальних змін у мовній ситуації. Війна спровокувала безпрецедентне зростання вживання української мови, особливо у традиційно російськомовних регіонах. Соціологічні опитування показують, що частка українців, які вважають українську рідною мовою, збільшилася з 77% у 2021 році до 87% у 2022 році [6].

Ці зміни супроводжуються масштабною дерусифікацією публічного простору - від перейменування вулиць та демонтажу радянських пам'ятників до українізації сфери послуг та медіа-простору. Важливим аспектом цих процесів є їхній органічний характер - вони відбуваються не лише через законодавчі зміни, але й завдяки свідомому вибору громадян, які розглядають перехід на українську мову як форму спротиву російській агресії та утвердження власної національної ідентичності [8]. Зокрема, Міністерство культури України почало

реалізацію проєктів, спрямованих на вилучення російської та радянської літератури з бібліотек, а також на збільшення кількості уроків української мови в освітніх закладах. Також запущено загальнонаціональний проєкт «Єдиний», що надає безкоштовні мовні курси для тих, хто хоче перейти на українську мову в повсякденному спілкуванні [10].

Зміни в освітній сфері України, які відбуваються на фоні повномасштабного вторгнення Росії, справді вражаючі. У 2022 році українська система освіти почала повний перехід на українську мову навчання, що стало значним кроком у підтримці національної ідентичності. Міністерство освіти і науки України ініціювало нові моделі навчальних програм, які враховують акцент на українізацію та деколонізацію освітнього процесу [9]. Паралельно розвивається українськомовний медіа-простір, з'являються нові формати контенту, що сприяє подальшому поширенню української мови серед різних вікових та соціальних груп.

Таким чином, мовне питання в умовах російсько-української війни виходить далеко за межі суто лінгвістичної проблематики. Воно стає символом національного відродження та деколонізації, відображаючи глибинні процеси формування нової української ідентичності. Сучасні зміни у мовній ситуації демонструють природне повернення української мови в усі сфери суспільного життя, що раніше були штучно русифіковані, та засвідчують незворотність процесу національного самоствердження України.

Одним із її ключових аспектів стало систематичне знищення української культурної спадщини – стратегія, яка чітко вказує на намір окупантів стерти українську ідентичність та переписати історію цілого народу. Від перших днів повномасштабного вторгнення російські війська демонстрували цілеспрямований підхід до руйнування культурних об'єктів. Удари наносились не випадково – вони були спрямовані на знакові споруди, музеї, бібліотеки та храми, які представляли особливу цінність для української культури. За даними ЮНЕСКО, станом на початок 2024 року було пошкоджено або знищено понад 800 об'єктів культурної спадщини [33] (Додаток Д).

Особливо показовою стала ситуація в Маріуполі, де окупанти знищили драматичний театр – не лише архітектурну пам'ятку, але й символ культурного життя міста. Краєзнавчий музей міста, який зберігав унікальну колекцію скіфського золота та артефактів грецького періоду, був перетворений на руїни. Художній музей імені Куїнджі, де зберігалися оригінальні роботи видатного художника, також став жертвою російських обстрілів і припинив своє існування [97].

Херсонес Таврійський, об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО, опинився під особливою загрозою. Окупаційна влада проводить там незаконні археологічні розкопки, вивозячи знайдені артефакти до росії. Це не просто порушення міжнародного права – це спроба привласнити історичну спадщину України та переписати її відповідно до російських імперських наративів [83]. З особливим цинізмом відбулося пограбування Херсонського художнього музею. Окупанти вивезли понад 15 тисяч експонатів, серед яких – безцінні полотна Івана Айвазовського, Миколи Глуценка та інших видатних майстрів. Процес вивезення маскували під «евакуацію», але фактично це було організоване мародерство державного рівня [90]. У Харкові постраждав історичний центр міста з його унікальною архітектурою конструктивізму. Будівля Харківського художнього музею зазнала значних пошкоджень від обстрілів. Лише героїчним зусиллям працівників музею вдалося врятувати значну частину колекції, евакуювавши її до безпечного місця ще на початку війни [2].

Проте українці демонструють неймовірну здатність до спротиву та відродження. По всій країні розгорнулася безпрецедентна робота із захисту культурних цінностей. За даними Міністерства культури України, станом на кінець 2023 року було евакуйовано понад 450 тисяч музейних предметів з територій, що знаходяться під загрозою окупації [13]. Музейні працівники, часто ризикуючи життям, рятують експонати. Яскравим прикладом є подвиг співробітників Харківського художнього музею, які під обстрілами евакуювали понад 25 тисяч експонатів, включаючи безцінні полотна Іллі Рєпіна та Василя Кандинського [12].

Важливу роль відіграє цифровізація культурної спадщини. Тисячі артефактів, документів та творів мистецтва були оцифровані та збережені у цифровому форматі. Це не лише захищає їх від фізичного знищення, але й робить доступними для майбутніх поколінь. Українські фахівці активно співпрацюють з міжнародними організаціями, використовуючи найсучасніші технології для документування та збереження культурної спадщини. Міжнародна платформа Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO) залучила понад 1,300 волонтерів з усього світу для створення цифрових копій українських культурних матеріалів [71].

Світова спільнота активно долучається до захисту української культурної спадщини. ЮНЕСКО надає технічну та фінансову підтримку, провідні музеї світу пропонують допомогу у збереженні та реставрації пошкоджених експонатів. Міжнародні експерти допомагають у документуванні злочинів проти культурної спадщини та розробці планів її відновлення [73]. Особливу увагу приділяють навчанню українських фахівців сучасним методам консервації та реставрації. За підтримки міжнародних партнерів проводяться навчальні програми, семінари та практичні заняття. Це створює основу для майбутнього відновлення пошкоджених об'єктів та розвитку української школи реставрації [91].

У багатьох містах вже розпочалися роботи з відновлення пошкоджених пам'яток. Цей процес супроводжується глибоким переосмисленням підходів до збереження культурної спадщини. Впроваджуються сучасні технології захисту, розробляються нові методи консервації, створюються комплексні системи моніторингу стану пам'яток. Війна змусила українців по-новому поглянути на власну культурну спадщину. Розгорнулася широка дискусія щодо деколонізації культурного простору, переосмислення історичних наративів та створення нових форм збереження культурної пам'яті. Це не просто процес відновлення – це трансформація розуміння власної культурної ідентичності та її значення для майбутнього нації. Кожен врятований експонат, кожна відреставрована будівля стають символами незламності українського духу та здатності нації

відроджуватися попри найважчі випробування. Культурна спадщина України не просто виживає – вона трансформується та набуває нових значень у контексті сучасних викликів, стаючи потужним фактором національної єдності та опору агресору.

Російсько-українська війна спричинила безпрецедентну активізацію мистецького середовища України. Митці різних напрямків перетворили свою творчість на потужний інструмент документування, осмислення та спротиву. Британські культурні діячі засвідчили свою підтримку Україні та українцям. Так, виступ Боно з гурту U2 у київському метро в травні 2023 року став потужним символом міжнародної солідарності з Україною. Коли всесвітньо відомий музикант заспівав «Pride (In the Name of Love)» на станції метро Хрещатик, яка слугувала укриттям для киян під час повітряних тривог, це створило потужний емоційний резонанс у світовій спільноті. Боно спеціально змінив рядки пісні, замінивши «рано вранці, 4 квітня» на «рано вранці, 24 лютого», проводячи паралель між боротьбою за громадянські права та боротьбою України за свободу [2]. Цей виступ продемонстрував, що культура та мистецтво можуть бути потужнішими за зброю у донесенні правди про війну до світової аудиторії.

Колаборація гурту «Антитіла» з Едом Шираном над піснею «2step» стала ще одним яскравим прикладом культурної дипломатії в дії. Той факт, що Тарас Тополя записував свою частину пісні на передовій, де він служить у ЗСУ, додав особливої автентичності та сили цьому проєкту. Ед Ширан, один з найпопулярніших музикантів світу, надав свою платформу для озвучення української позиції, що дозволило донести меседж про російську агресію до багатомільйонної аудиторії. Пісня, яка набрала десятки мільйонів переглядів, стала не просто музичним твором, а потужним інструментом культурної дипломатії, демонструючи, як сучасна популярна музика може ефективно доносити важливі політичні меседжі та об'єднувати людей у підтримці справедливості та свободи [4].

Документальні фільми стали ключовим інструментом фіксації воєнної реальності в Україні, створюючи неспростовні свідчення російських воєнних злочинів та героїзму українського народу. Особливо важливими стали стрічки про Маріуполь, які показали світу масштаб трагедії українського міста. «Маріуполіс 2» литовського режисера Мантаса Кведаравічюса – це останній документальний фільм митця, який загинув 30 березня 2022 року від рук російських окупантів під час зйомок у Маріуполі [5]. Його наречена Ганна Білоброва вивезла відзнятий матеріал з міста та завершила стрічку. Фільм було представлено на Каннському кінофестивалі 2022 року, де він отримав спеціальну відзнаку журі [5]. Стрічка показує життя маріупольців у перші тижні окупації – люди в підвалах, пошуки води, готування їжі на вогнищах. Без коментарів та закадрового тексту фільм створює пронизливий портрет міста та його мешканців перед обличчям катастрофи.

«20 днів у Маріуполі» Мстислава Чернова став першим українським фільмом, який отримав премію «Оскар» у категорії «Найкращий документальний фільм» у 2024 році. Стрічка створена на основі матеріалів, знятих журналістами Associated Press – Мстиславом Черновим, Євгеном Малолеткою та Василісою Степаненко, які були єдиними міжнародними журналістами, що залишалися в Маріуполі протягом перших тижнів облоги. Фільм документує бомбардування пологового будинку 9 березня 2022 року, масові поховання в братських могилах, життя лікарів, які рятували поранених без електрики та медикаментів, евакуацію мирних мешканців.

Фільм здобув низку престижних міжнародних нагород: Оскар, премія BAFTA за найкращий документальний фільм, приз глядацьких симпатій на фестивалі Sundance, премія Гільдії режисерів Америки за найкращу документальну режисуру, Cinema for Peace Award [3]. Отримуючи «Оскар», Мстислав Чернов сказав: «Це перший «Оскар» в історії України. Я вдячний, але, можливо, я буду першим режисером на цій сцені, який скаже: я хотів би ніколи не зняти цей фільм. Я хотів би мати можливість обміняти цю нагороду на те, щоб росія ніколи не нападала на Україну» [3].

Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало каталізатором безпрецедентних змін в українському медіапросторі. Медіа перетворилися з простого джерела інформації на потужний інструмент національної консолідації та спротиву. Синхронізація інформаційного простору через створення «Єдиного марафону» стала ключовим фактором трансформації українського медіапростору. Утворена внаслідок цього централізація та регульованість інформаційного потоку, а також відсутність альтернативних телевізійних джерел, стимулювала міграцію аудиторії до digital-платформ, зокрема Telegram та YouTube [11]. Стрімке зростання аудиторії Telegram- та YouTube-каналів є одним із найзначущих феноменів цього періоду. Telegram-канали певною мірою набули функцій традиційної журналістики в суспільному сприйнятті. Це створює певні ризики, оскільки платформа характеризується нерегульованим інформаційним потоком, що містить не верифіковані дані та потенційні дезінформаційні матеріали, які часто залишаються без подальших спростувань. Це середовище функціонує поза межами журналістських стандартів. YouTube демонструє дещо відмінну специфіку: тут домінує контент, що базується на інформаційному опортунізмі та сенсаційності [11].

У контексті професійної трансформації, досвід повномасштабної війни призвів до переоцінки українськими журналістами діяльності західних медіа, які тривалий час вважалися еталонними. Висвітлення російсько-української війни продемонструвало випадки непрофесіоналізму, некомпетентності та порушення етичних норм серед представників провідних західних ЗМІ. Це суттєво вплинуло на деконструкцію усталеного сприйняття західної журналістики як взірцевої моделі [11].

Отже, усі ці трансформації засвідчили надзвичайну життєздатність української культури та її здатність не лише виживати в екстремальних умовах, але й генерувати нові форми та сенси. Війна парадоксальним чином прискорила процеси культурного самовизначення та модернізації, які в мирний час могли б тривати десятиліттями. Водночас, ці зміни створили новий культурний ландшафт, який характеризується посиленням національної самобутності при

збереженні відкритості до загальноєвропейського культурного простору. Цей період, попри свою трагічність, може бути охарактеризований як час безпрецедентної культурної мобілізації, що заклала фундамент для подальшого розвитку української культури як самостійного, потужного явища європейського масштабу. Досвід культурного спротиву в умовах війни став унікальним прецедентом у світовій практиці та може слугувати моделлю для інших суспільств у подібних обставинах.

3.3. Проєкти та ініціативи культурної дипломатії Сполученого Королівства, спрямовані на підтримку України

Культурна дипломатія є важливим інструментом у зовнішньополітичному арсеналі Сполученого Королівства. З моменту початку військової агресії росії проти України, Велика Британія активно використовує культурну дипломатію для підтримки України та зміцнення її позицій на міжнародній арені. За даними досліджень у галузі міжнародних відносин, культурна дипломатія сприяє зміцненню зв'язків між країнами, посиленню обізнаності громадськості про певні питання, а також розвитку позитивного іміджу держави, яка ініціює проєкти [58]. Британські організації, такі як Британська Рада (British Council) та Міністерство закордонних справ, реалізують програми культурної дипломатії для підтримки України в умовах війни. Одним з головних напрямів стало підтримка митців та культурних установ, що сприяє збереженню культурної спадщини та підтримці морального духу українського суспільства. Україна та Сполучене Королівство об'єднують зусилля в рамках культурної дипломатії, зосереджуючись на просуванні українського мистецтва на міжнародній арені та підтримці місцевих митців.

10 жовтня 2024 року відбулася ключова зустріч між заступницею міністра культури України Анастасією Бондар та представниками Британської Ради, серед яких були культурний аташе Посольства Великої Британії та Північної Ірландії в Україні Колм Макгіверн і керівниця мистецьких програм Британської

Ради в Україні Олена Зоря. На зустрічі обговорювалися питання збереження української культурної спадщини та забезпечення її представлення на важливих мистецьких платформах у Великій Британії [44]. Зусилля, спрямовані на захист культурної спадщини України, є однією з пріоритетних сфер співпраці між Україною та Великою Британією. Підтримка Британської Ради дозволяє реалізовувати проєкти, які не лише зберігають, але й популяризують українське мистецтво за кордоном. Під час зустрічі українська сторона висловила вдячність британським партнерам за активну підтримку, яка вже виявилася значною в галузі мистецтв.

Однією з ключових тем обговорення стала співпраця в галузі креативних індустрій. Колм Макгіверн відзначив важливість спільного внеску у цю сферу, наголосивши на значних можливостях для розвитку творчого обміну між двома країнами. Він заявив: «Ми маємо як бажання, так і можливості підтримати цей сектор в Україні, сприяти культурному обміну між нашими країнами, а також підтримувати зв'язки у різних видах мистецтва між молодими українськими митцями та їхніми британськими колегами» [44]. На цій основі планується продовжувати організацію фестивалів та інших культурних ініціатив, які допоможуть українським митцям знайти аудиторію у Великій Британії та на міжнародній арені.

Культурна дипломатія відіграє важливу роль у зміцненні позицій України на світовій сцені. Співпраця з Великою Британією в межах таких проєктів підвищує культурну цінність України на міжнародній арені та забезпечує підтримку українському мистецтву в часи глобальних викликів. Завдяки міжнародним ініціативам українські митці отримують можливості для розвитку, співпраці та обміну досвідом, що сприяє популяризації української культури за кордоном та підвищенню її впливу. Окрім сучасних ініціатив, на зустрічі також обговорювалися історичні зв'язки між Україною та Великою Британією, які сприяють культурному порозумінню між двома народами. Обговорення охопило сучасні питання децентралізації та необхідність залучення молоді до розвитку культурного сектору. В результаті зустрічі сторони погодилися продовжувати

співпрацю, акцентуючи на реалізації нових мистецьких проєктів та обміні досвідом у галузі розвитку культурних ініціатив.

Співпраця між Україною та Великою Британією у сфері культурної дипломатії є не лише кроком у напрямку популяризації української культури, але й важливим інструментом для її підтримки та розвитку в умовах сучасних викликів. Україна та Велика Британія активізують співпрацю у сфері культури через нову програму *UK/UA Creative Partnerships*, яку започатковано у співпраці Британської Ради та Українського інституту [45]. Ця ініціатива підтримує 14 партнерських проєктів між культурними організаціями України та Великої Британії, покликаних зміцнити та розвинути вже існуючі зв'язки, що були закладені під час Сезону культури UK/Ukraine 2022-2023. Програма включає фінансування у розмірі 10 мільйонів гривень, яке дозволить реалізувати проєкти з різних галузей мистецтва, таких як музика, література, анімація, кіно, перформанс та візуальні мистецтва. Програма *UK/UA Creative Partnerships* об'єднує ініціативи, що охоплюють обидві країни. За словами директора Британської Ради в Україні Колма Макгіверна, партнерства між митцями та установами сприяють не лише креативним обмінам, але й зміцненню культурних зв'язків, незважаючи на складні обставини, що виникли в умовах війни. «Ці проєкти є свідченням нашої рішучості працювати разом, подолати бар'єри та сприяти розумінню, незважаючи на важкі обставини», – відзначив він, підкресливши роль мистецтва як потужного інструменту для єднання [45].

У кіномистецькій сфері завдяки ініціативі *UK/UA Creative Partnerships* організовано покази українських класичних та сучасних фільмів у Великій Британії, що дає британській аудиторії унікальну можливість ознайомитися з творчістю видатних діячів українського кіно, таких як Сергій Параджанов та Олександр Довженко [88]. Ці покази не лише сприяють культурному обміну, але й підвищують обізнаність про українську кінематографію, яка вражає своєю оригінальністю та глибиною. Крім того, проєкт *UK/UA Animation Lab*, спільна ініціатива Ліноалюмівського фестивалю анімації та британського видання *Skwingly*, надає українським аніматорам можливість працювати під керівництвом

досвідчених менторів з Великої Британії [88]. Це відкриває нові горизонти для розвитку анімаційних проєктів, дозволяючи українським митцям отримувати нові знання та навички, а також обмінюватися досвідом з колегами з інших країн. Такі ініціативи сприяють створенню інноваційних та якісних анімаційних продуктів, які можуть зайняти своє місце на міжнародній арені. Завдяки цим програмам українські митці мають можливість не лише представити свою творчість, але й активно брати участь у міжнародних колабораціях, що сприяє інтеграції українського кіномистецтва в глобальний культурний контекст.

Британські та українські медіаплатформи, включаючи The Quietus та 20ft Radio, ініціюють проєкт «Альтернативи: Нові голоси з України», який спрямований на популяризацію української альтернативної музики за кордоном [45]. Цей проєкт передбачає створення статей, подкастів і плейлистів, які висвітлюють різноманітність та унікальність української музичної сцени, а також її вплив на міжнародний контекст. У рамках ініціативи планується залучення молодих виконавців, які отримають платформу для демонстрації своїх творів, що, безумовно, сприятиме розвитку культурного обміну між Україною та Великою Британією. Крім того, Music Export Ukraine у співпраці з фестивалем FOCUS Wales забезпечив участь українських артистів у програмі музичної індустрії [45]. Ця можливість дозволить українським музикантам не лише виступати на міжнародних сценах, але й налагоджувати зв'язки з колегами з інших країн, що може призвести до нових творчих колаборацій і розширення аудиторії.

Водночас у сфері візуальних мистецтв активно реалізується проєкт (Re)Grounding, організований D6: Culture in Transit та фондом IZOLYATSIA [63]. Цей проєкт досліджує вплив видобутку корисних копалин і кліматичних змін на постіндустріальні громади в Україні та Великій Британії. Він включає онлайн-воркшопи, віртуальні резиденції та виставки, які поєднують українських художників з британськими експертами, створюючи платформу для обміну ідеями та культурними практиками. Учасники мають можливість

взаємодіяти, обговорювати актуальні питання екології та стійкості, а також розробляти нові художні проекти, що відповідають сучасним викликам.

Гібридна програма «Нові голоси з України та Шотландії» пропонує унікальні резиденції для письменників і перекладачів з обох країн, що не лише сприяє розвитку нових перекладів, а й активно підтримує літературні проекти, які відображають культурні особливості та історії кожної нації[45]. Ця програма покликана створити платформу для обміну ідеями та практиками, дозволяючи учасникам зануритися в культурний контекст іншої країни. Такі резиденції можуть стати каталізатором для нових творчих ініціатив, які об'єднують різні жанри та форми літератури, в результаті чого виникають інноваційні твори, що збагачують як українську, так і шотландську літературні традиції.

Програма «Історії стійкості», ініційована PEN Україна та English PEN, активно підтримує українських письменників, які документують та поширюють історії стійкості, натхнення і мужності українського народу в умовах війни [45]. Цей проєкт не лише фіксує свідчення сучасних викликів, але й підкреслює силу людського духу та важливість збереження культурної пам'яті. Письменники, які беруть участь у програмі, мають можливість досліджувати теми опору, витривалості та надії, а їхні твори стають свідченням актуальних подій та переживань українців.

Тетяна Філевська, креативна директорка Українського інституту, підкреслила значення тривалих партнерських відносин між Україною та Великою Британією, які виходять далеко за межі культурних проєктів [45]. Вона зазначила, що ці зв'язки зміцнюють міжнародні відносини в умовах війни, створюючи умови для культурного діалогу і підтримки. Такі співпраці сприяють подальшому просуванню української культури на глобальному рівні, надаючи українським митцям та інтелектуалам можливість бути почутими у міжнародному контексті. Ці ініціативи не лише підтримують культурну ідентичність України, а й сприяють створенню спільного простору, в якому культурні обміни можуть розвиватися, допомагаючи зміцнити солідарність і взаєморозуміння між народами.

Британська Рада, один із ключових інструментів культурної дипломатії Сполученого Королівства, активно працює в Україні вже понад 30 років. З початком війни організація посилила підтримку українських культурних установ, зокрема через програми, спрямовані на адаптацію митців до нових реалій, забезпечення професійного розвитку та створення платформ для їхньої діяльності за кордоном. Серед ініціатив можна відзначити надання грантів для українських митців та культурних організацій, які дозволяють продовжувати їхню роботу навіть в умовах військового конфлікту.

Український культурний форум (англ. Ukraine Cultural Diplomacy Forum) є одним із найбільш значущих міжнародних заходів, який об'єднує культурних діячів з усього світу [43]. Цей форум було започатковано Українським інститутом у співпраці з міжнародними партнерами, включно з Великою Британією. Головною метою форуму є сприяння обміну досвідом, налагодженню міжнародного співробітництва та поширенню знань про культуру України. Форум акцентує увагу на культурних зв'язках між країнами і на ролі культурної дипломатії у підтримці України в умовах війни.

На форумі були представлені інноваційні проєкти, такі як «Листівки з України» (Postcards from Ukraine), який документує руйнування культурної спадщини України та інформує міжнародну аудиторію про вплив війни на культурне надбання країни [43]. Цей проєкт отримав значну підтримку з боку британських культурних установ і став платформою для привернення уваги до української культурної спадщини.

Однією з таких ініціатив є спеціальна програма «*Creative Europe*», яка підтримує митців з України у розвитку їхніх проєктів, зокрема через створення умов для їхньої інтеграції в європейський культурний простір [29]. Ця програма спрямована на довгострокову підтримку української культури та залучення її до глобальної спільноти, що є важливим кроком у процесі культурної дипломатії Британії.

Програма «*Creative Europe*», фінансована ЄС за підтримки Сполученого Королівства, має особливу цільову аудиторію – українські культурні та творчі

сектори. Вона надає фінансову допомогу культурним проєктам, що допомагає українським митцям продовжувати діяльність під час війни як в Україні, так і за її межами. Також програма сприяє інтеграції українських митців до європейської культурної спільноти, що є особливо важливим для збереження української ідентичності та культурного надбання під час війни. За допомогою цієї програми українські митці отримують можливість працювати у європейських проєктах, адаптуючи свою творчість до міжнародних стандартів, що також сприяє розвитку довготривалих культурних зв'язків між Україною та Великою Британією [29].

Окрім зазначених програм, британські культурні установи реалізують низку інших ініціатив, спрямованих на підтримку українських митців. Серед них – програми обміну, проведення виставок і мистецьких резиденцій, що допомагає українським митцям знайти нові аудиторії і поширити знання про українську культуру у світі. Велика Британія також надає допомогу в організації культурних заходів та виставок українських митців, сприяючи поширенню інформації про українську культуру та залучаючи міжнародну увагу до кризи в Україні. Наприклад, британські музеї та галереї, зокрема Tate Modern, організували виставки, присвячені українському мистецтву та культурній спадщині, що привернуло увагу широкої аудиторії до війни та її наслідків для української культури [74].

Однією з найбільш показових стала інсталяція в пам'ять загиблих українських атлетів. У серці Лондона, біля Центрального будинку Союзу українців у Великій Британії, з'явився меморіал на честь українських спортсменів, які віддали своє життя, захищаючи Україну від російської агресії [18]. Ця подія стала яскравим прикладом культурної дипломатії Великої Британії у підтримці України. У центрі інсталяції цифра 487 — саме стільки життів спортсменів, за офіційними даними, (хоча реальна кількість жертв може бути значно більшою) забрала російська агресія (Додаток Б). Навколо цифри чорне спортивне обладнання, що символізує види спорту, якими займалися загиблі атлети. Проєкт став не просто даниною пам'яті загиблим спортсменам,

але й потужним інструментом культурної комунікації. Він допомагає британській аудиторії краще зрозуміти масштаб людських втрат України через російську агресію, показуючи війну через призму особистих історій людей, які в мирний час прославляли свою країну на спортивних аренах. Ця ініціатива демонструє, як культурна дипломатія може ефективно поєднувати різні сфери - спорт, мистецтво, громадську активність - для досягнення спільної мети: збереження пам'яті, привернення уваги до російської агресії та зміцнення українсько-британської солідарності.

Особливе місце серед британських культурно-дипломатичних ініціатив посідає документальний фільм «Stephen Fry in Ukraine», створений відомим британським актором, письменником та інтелектуалом Стівеном Фраєм [77]. Фільм став визначною подією у контексті культурної дипломатії з кількох причин. По-перше, особистість Стівена Фрая, який має величезний вплив на британську громадську думку, надала проекту особливої ваги. По-друге, формат документального фільму дозволив детально дослідити передумови та перебіг російської агресії, представивши британській аудиторії комплексний погляд на ситуацію.

Ініціативи, спрямовані на підтримку українських митців у Великій Британії, свідчать про активну культурну співпрацю між двома країнами, що в умовах війни стає особливо важливою. Програми обміну, резиденції та виставки не лише відкривають нові можливості для українських художників, а й сприяють поширенню знань про українську культуру на міжнародній арені. Проекти, такі як «Альтернативи», «Нові голоси з України та Шотландії» і «Історії стійкості», допомагають фіксувати важливі історії та досвід українців, формуючи при цьому платформу для культурного діалогу. Виставки, організовані британськими музеями та галереями, підкреслюють значення українського мистецтва і культури, привертаючи увагу світової спільноти до наслідків війни. Таким чином, культурні ініціативи стають важливим інструментом підтримки України на міжнародній сцені, зміцнюючи зв'язки між країнами і сприяючи утвердженню української ідентичності у світі.

3.4. Перспективи та виклики для культурної дипломатії Сполученого Королівства в умовах російсько-української війни

Російське вторгнення в Україну створило безпрецедентні виклики для культурної дипломатії Великої Британії, змусивши переосмислити традиційні підходи до міжкультурної взаємодії та змінити усталені практики міжнародного культурного співробітництва. Ці виклики утворюють складну багаторівневу систему взаємопов'язаних проблем, які потребують комплексного вирішення.

Перспективи культурної дипломатії Великої Британії в умовах російсько-української війни значною мірою визначаються її статусом як одного з ключових союзників України та провідних світових культурних центрів. У контексті російсько-українського конфлікту Сполучене Королівство постало перед новими викликами та можливостями для своєї культурної дипломатії. Ситуація вимагає від британських установ не лише рішучої підтримки України, але й реагування на дезінформаційні кампанії росії, переосмислення міжнародних культурних зв'язків і відновлення культурних об'єктів, пошкоджених внаслідок війни.

Протидія російській пропаганді стала одним із ключових напрямів британської культурної дипломатії після повномасштабного вторгнення росії в Україну. Велика Британія, маючи значний досвід у виявленні та протидії дезінформації, розгорнула комплексну стратегію на культурному фронті. BBC World Service відіграє провідну роль у цій протидії, суттєво розширивши своє україномовне мовлення та створивши спеціальні програми для викриття російських наративів. Зокрема, програма «Disinformation Unit» систематично аналізує та спростовує фейки російської пропаганди щодо української культури та ідентичності [27].

Британська медіакорпорація також збільшила виробництво документальних фільмів та репортажів, які показують автентичну українську культуру та її відмінність від російської. BBC суттєво розширила свій документальний контент про Україну, зосередившись на висвітленні унікальності української культурної ідентичності. Зокрема, документальний

фільм «Ukraine: The People's Fight» не лише показав воєнні події, але й глибоко дослідив культурний опір українців, їхні традиції та цінності [80]. Особлива увага приділялася українській мові, народним звичаям та сучасним культурним практикам, які демонструють чітку відмінність від російської культури.

Особливу роль відіграли документальні проекти про українську музику. BBC Radio 3 створило цикл передач про українську класичну музику, представивши твори Миколи Лисенка, Мирослава Скорика та сучасних композиторів. Окремий фокус було зроблено на українському фольклорі та його унікальних рисах, що відрізняють його від російського. Документальний фільм «The Sound of Ukraine» показав, як українська музика стала інструментом спротиву та збереження національної ідентичності під час війни [81].

Значним кроком стало рішення британського уряду про закриття російських пропагандистських каналів RT та Sputnik на території Великої Британії [82]. Це рішення супроводжувалося масштабною інформаційною кампанією, спрямованою на роз'яснення небезпеки російської дезінформації. British Council запустив серію освітніх програм з медіаграмотності, які допомагають британській аудиторії розпізнавати маніпулятивні техніки російської пропаганди [40].

Британські академічні установи активно долучилися до деконструкції російських історичних міфів. Університети Кембриджа й Оксфорда створили спеціальні дослідницькі групи, які вивчають механізми російської культурної пропаганди та розробляють методи протидії їй. Особлива увага приділяється спростуванню наративів про «спільну історію» та «один народ», які росія використовує для виправдання агресії [92].

Важливим аспектом протидії стала підтримка української культури як самобутнього явища. Британські культурні інституції активно просувають українське мистецтво, літературу та музику, демонструючи їх унікальність та незалежність від російського впливу. Показовим прикладом стала виставка «Ukraine's Voice» у Британській бібліотеці, яка представила багатовікову історію української літератури та писемності [64]. Втім, ефективність цієї протидії

стикається з певними викликами. Російська пропаганда швидко адаптується та знаходить нові канали впливу, особливо в соціальних мережах та альтернативних медіа. Крім того, частина британської аудиторії, особливо старшого покоління, все ще перебуває під впливом усталених стереотипів про «російську культуру», що включає в себе і українські культурні надбання.

Російсько-українська війна спричинила фундаментальне переосмислення культурних зв'язків Великої Британії з пострадянським простором, особливо після повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 році. Це переосмислення торкнулося всіх аспектів культурної дипломатії та призвело до суттєвої трансформації підходів у цій сфері.

Найбільш помітною зміною стало повне припинення офіційних культурних зв'язків з росією. Британські культурні інституції призупинили всі спільні проекти з державними російськими установами. Через погіршення дипломатичних відносин і політичну напруженість, британський уряд змусив British Council завершити свою діяльність у росії, що символізувало розрив у сфері культурної дипломатії між країнами після понад 60 років присутності організації [73]. Це рішення стало частиною більш загальної стратегії Великої Британії на протидію російській пропаганді та відмову від співпраці в культурних проектах, які могли б посилити вплив державних російських установ на міжнародній арені. Це рішення символізувало кінець епохи спроб налагодження діалогу через культуру з російськими державними інституціями.

Натомість відбулася безпрецедентна активізація культурної співпраці з Україною. Британські культурні інституції розпочали масштабні програми підтримки українського мистецтва та митців. Знаковим став проект «Ukrainian Emergency Art Fund», створений за підтримки британських культурних фондів, який надає гранти українським митцям для продовження їхньої діяльності під час війни [93]. Важливим напрямком стала підтримка українських культурних інституцій у збереженні культурної спадщини під час війни. Британський музей та інші установи надали експертну допомогу у документуванні та захисті

культурних цінностей. Британські фахівці допомагають у цифровізації музейних колекцій та архівів, щоб зберегти їх для майбутніх поколінь[71].

Відбулася також переоцінка культурних зв'язків з іншими пострадянськими країнами. Велика Британія посилила підтримку незалежної культури в Білорусі, зокрема зосереджуючись на допомозі митцям та активістам, які змушені працювати у вигнанні через політичні репресії в країні. Спільні проекти з незалежними білоруськими митцями допомагають зберегти національну ідентичність та культурну спадщину. Такі ініціативи включають програми для білоруських митців, спрямовані на підтримку їхньої професійної діяльності та культурних проєктів, які виступають проти режиму Лукашенка і агресії росії в Україні.

Підтримка від Британії є частиною ширших зусиль міжнародного співтовариства, до яких долучається також Європейський Союз. Він, разом із Великою Британією, розглядає можливість нових механізмів для підтримки білоруської культурної опозиції, надаючи ресурси для незалежних медіа та громадських організацій, щоб запобігти впливу державної пропаганди та репресій [87]. У сфері медіа British Council разом з BBC започаткували програму підтримки незалежної журналістики в регіоні, особливо фокусуючись на протидії російській пропаганді. Важливим елементом стали тренінги з верифікації інформації та висвітлення воєнних злочинів [20].

Культурна дипломатія Великої Британії в Молдові набула особливого значення після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну, враховуючи геополітичну вразливість країни та її євроінтеграційні прагнення. Проект «Creative Moldova» став флагманською ініціативою британської культурної присутності в країні. Мистецькі резиденції, де молдовські митці працюють разом з британськими кураторами над проєктами, що досліджують питання національної ідентичності. Наприклад, у Кишиневі була створена серія мультимедійних інсталяцій «Reimagining Moldova», яка досліджує складні питання мовної ідентичності та культурної спадщини країни поза радянськими наративами [35].

В освітній сфері Британія реалізує низку програм обміну та стипендій, спрямованих на розбудову інституційної спроможності та розвиток лідерських якостей майбутньої управлінської еліти. Зокрема, програма Chevening щорічно надає можливість молдовським студентам пройти навчання у провідних британських університетах, таких як Кембридж, Оксфорд та Лондонська школа економіки [25]. Ця ініціатива не лише підвищує кваліфікацію молодих фахівців, але й дозволяє їм перейняти британський досвід державного управління, культурної політики та менеджменту. Аналогічні програми обміну також реалізуються у Грузії та Вірменії, сприяючи формуванню нового покоління проєвропейських лідерів у регіоні [25].

Як було неодноразово зазначено, Британська Рада відіграє ключову роль у розбудові культурних зв'язків. У Молдові організація реалізує проєкт «Незалежна медіа-ініціатива», спрямований на підтримку незалежних ЗМІ та боротьбу з дезінформацією [57]. British Council також надає експертну підтримку молдовським митцям та культурним менеджерам через програми «Креативні хаби» та «Культурні мости». Аналогічні ініціативи працюють і в Україні, зокрема проєкт «Культурні трансформації», який сприяє розвитку креативних індустрій та підтримує митців, котрі протистоять російській пропаганді [30].

Значною перспективою для Британії в сфері культурної дипломатії залишається Центр культурної політики (англ. Centre for Cultural Policy Research) Університету Глазго, експерти якого активно надають консультації у сфері культурного менеджменту країнам Південного Кавказу і Центральної Азії, включаючи Грузію, Вірменію та Киргизстан [56]. Вони сприяють впровадженню сучасних моделей управління в культурних установах, таких як музеї та театри, допомагаючи регіону адаптуватися до європейських стандартів. Програми підтримки охоплюють різні аспекти, зокрема менеджмент у креативних індустріях, що дозволяє підвищити ефективність культурних інституцій і допомагає розвивати культурний потенціал, який є ключовим для збереження національної ідентичності в умовах глобалізації [56]. Цей досвід

передається завдяки міжнародним семінарам, обміну практиками та партнерським проектам, які також залучають до співпраці студентів і дослідників із країн-учасниць. Університет Глазго є лідером у дослідженні культурної політики і постійно підтримує співпрацю з культурними організаціями та урядами різних країн, щоб сприяти інноваціям і розвитку творчих секторів економіки.

Ресурсне забезпечення культурної дипломатії також становить серйозний виклик. В умовах економічної невизначеності та множинних криз урядам доводиться ретельно зважувати пріоритети фінансування. Культурна дипломатія часто опиняється в кінці списку пріоритетів, поступаючись місцем більш нагальним потребам – військовій допомозі, гуманітарним проектам, економічній підтримці. Це створює ситуацію, коли амбітні культурні проекти залишаються недофінансованими або взагалі нереалізованими.

Російське вторгнення в Україну створило безпрецедентні виклики для кадрового забезпечення британської культурної дипломатії. *Традиційна модель підготовки культурних дипломатів, яка формувалася десятиліттями, виявилася недостатньо гнучкою для роботи в умовах активного воєнного конфлікту.* Насамперед, змінилися базові вимоги до компетенцій фахівців. Якщо раніше акцент робився на знанні культурних особливостей та навичках організації мистецьких подій, то тепер критично важливими стали компетенції у сфері безпеки, кризових комунікацій та протидії дезінформації.

Британські культурні дипломати, які працюють з українським напрямком, мають володіти специфічними навичками роботи в умовах постійних безпекових загроз. Це включає вміння оцінювати ризики при плануванні культурних заходів, знання протоколів евакуації, розуміння особливостей роботи в умовах повітряних тривог. Додатковим викликом стала необхідність психологічної стійкості – фахівці працюють з травмованими спільнотами, часто стикаються з темами війни, втрат, культурних руйнувань. Особливої ваги набуло питання мовної компетенції. Якщо раніше знання української мови було бажаним, але не обов'язковим (враховуючи широке використання англійської та

російської), то тепер воно стало критично важливим. Це пов'язано як з політичним аспектом (відмова від російської мови як прояв підтримки України), так і з практичною необхідністю прямої комунікації з українськими партнерами залежно від регіону.

Окремим викликом стала необхідність врахування регіональної специфіки. Ефективність культурної дипломатії суттєво відрізняється залежно від регіону України – від відносно спокійних західних областей до прифронтових територій. Це вимагає розробки диференційованих підходів до оцінки результативності та впливу культурних ініціатив. Війна не лише створила нові виклики для кадрового забезпечення та оцінки ефективності британської культурної дипломатії, але й змусила переосмислити сам підхід до цих питань. Успішне вирішення цих викликів вимагає інноваційних підходів, гнучкості та готовності до постійної адаптації відповідно до змін ситуації.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що виклики, з якими стикається британська культурна дипломатія в умовах російсько-української війни, мають системний характер і потребують комплексного підходу до їх вирішення. Це вимагає не просто адаптації існуючих практик, а фундаментального переосмислення ролі та методів культурної дипломатії в умовах геополітичної кризи. Успішне подолання цих викликів може не лише зміцнити позиції британської «м'якої сили» в регіоні, але й створити нові моделі культурної дипломатії, більш адаптовані до реалій XXI століття.

3.5. Рекомендації щодо імплементації в Україні кращих британських практик культурної дипломатії

У контексті глобальних викликів та російської агресії питання розвитку української культурної дипломатії набуває особливої актуальності. Досвід Великої Британії, яка десятиліттями відбудовувала ефективну систему культурної дипломатії, може стати неоціненним джерелом знань та практик для України. Однак важливо розуміти, що проста копія британської моделі не

принесе бажаних результатів – необхідна глибока адаптація та переосмислення цього досвіду відповідно до українських реалій.

По-перше, Україні необхідно зосередитися на створенні міцного інституційного фундаменту культурної дипломатії. Досвід British Council демонструє, що ефективна культурна дипломатія вимагає централізованого, але гнучкого управління. Створення подібної інституції в Україні має враховувати як переваги британської моделі (автономність, професіоналізм, довгострокове планування), так і специфічні українські виклики – необхідність швидкого реагування на інформаційні атаки, роботу в умовах обмежених ресурсів, потребу в активній протидії російській культурній експансії.

По-друге, особливої уваги потребує питання підготовки фахівців. Британська система, яка поєднує академічну освіту з практичним досвідом, може стати основою для розробки українських освітніх програм. Однак українські культурні дипломати мають володіти додатковими компетенціями: навичками кризової комунікації, розумінням специфіки роботи в умовах війни, здатністю протистояти дезінформації. Важливо створити систему постійного професійного розвитку, яка б дозволяла фахівцям адаптуватися до швидких змін міжнародного контексту.

По-третє, фінансова стійкість культурної дипломатії є критичною для забезпечення її ефективності та довготривалої підтримки. Велика Британія впровадила модель змішаного фінансування, яка поєднує державне фінансування, комерційну діяльність та грантові програми. Британська Рада, наприклад, отримує кошти не лише від уряду, але й від контрактних послуг, спонсорства, приватних пожертвувань та співпраці з різними міжнародними партнерами. Такий підхід дозволяє створювати стабільний фінансовий ресурс, який забезпечує незалежність від економічних криз і дозволяє продовжувати діяльність навіть у складних умовах.

Для України, яка стикається з економічними труднощами та наслідками війни, британський досвід може стати важливою моделлю для наслідування. Україна могла б створити спеціальний фонд для культурної дипломатії, який

підтримувався б на основі державно-приватного партнерства та міжнародної допомоги. Це також включає розвиток партнерств з приватними компаніями та фондами, що дозволяє диверсифікувати джерела фінансування. Залучення міжнародної підтримки, наприклад від ЄС чи інших донорів, може допомогти розвивати і зберігати культурний вплив України на світовій арені.

По-четверте, цифрова трансформація культурної дипломатії – ще один напрямок, де британський досвід може бути особливо цінним. Цифрова трансформація культурної дипломатії Великої Британії демонструє успішний підхід до розширення міжнародної культурної співпраці через інноваційні цифрові формати. Віртуальні виставки, онлайн-платформи для обміну досвідом та дистанційні освітні програми стали важливими компонентами британської культурної дипломатії, дозволяючи аудиторії по всьому світу долучатися до культурних ініціатив, незважаючи на фізичну відстань. Наприклад, проекти на кшталт цифрової платформи «Culture Connects» Британської Ради об'єднують митців та експертів, сприяючи глобальному культурному обміну в інтерактивному форматі.

Для України, яка стикається з обмеженнями через війну, адаптація цих методів могла б значно зміцнити культурну присутність країни на міжнародній арені. Розвиток цифрових форматів дозволить Україні залучати світову аудиторію до культурних ініціатив, навіть якщо фізичні події залишаються недоступними через безпекові ризики. Крім того, цифрові виставки, вебінари, освітні курси та інтерактивні майданчики можуть залучити нову аудиторію, створюючи різноманітні формати культурної взаємодії та обміну знаннями на глобальному рівні.

По-п'яте, особливу увагу варто приділити розвитку партнерських мереж. Британська Рада та інші установи активно працюють із культурними інституціями, університетами, медіа і громадськими організаціями, розбудовуючи широкі мережі, які підтримують обмін знаннями та досвідом, а також зміцнюють культурний вплив Британії на міжнародному рівні. Завдяки таким мережам реалізуються проекти з обміну досвідом, спільні мистецькі

ініціативи та освітні програми, що значно підвищують ефективність культурної дипломатії. В Україні розбудова схожої екосистеми може стати фундаментом культурної дипломатії, дозволяючи об'єднувати зусилля між місцевими та міжнародними партнерами. Створення міцних зв'язків між українськими культурними установами, освітніми закладами, громадськими організаціями та медіа сприятиме створенню єдиного культурного простору, де реалізуються спільні ініціативи та проєкти. Це також допоможе залучати міжнародну підтримку і посилювати культурну присутність України на світовій арені. Така стратегія дозволяє не лише поширювати українську культуру за кордоном, але й підтримувати її всередині країни в умовах теперішніх викликів

По-шосте, регіональний підхід до культурної дипломатії має вирішальне значення для ефективного представлення інтересів України на міжнародній арені. Велика Британія, маючи довготривалий досвід роботи з різними регіонами світу, розробила унікальні стратегії для взаємодії з конкретними регіонами, враховуючи культурні, історичні та економічні особливості кожного з них. Наприклад, для Східної Європи та Центральної Азії Британія часто орієнтується на зміцнення демократичних інститутів і незалежної журналістики, тоді як для Південної Азії акцент робиться на культурний обмін і розвиток креативних індустрій.

Україні доцільно враховувати цей підхід і розвивати диференційовані стратегії культурної дипломатії для кожного регіону, орієнтуючись на їхній потенціал для українських національних інтересів. Наприклад, у країнах Західної Європи можна посилювати культурні зв'язки через спільні мистецькі ініціативи та освітні програми, тоді як у Східній Європі та на Балканах доречним буде акцент на співпрацю в галузі медіа та культурної стійкості. Створення таких регіонально-орієнтованих стратегій сприятиме розвитку тривалих і продуктивних відносин із країнами, що мають стратегічне значення для України.

На думку авторки, імплементація британських практик культурної дипломатії в Україні – це не одноразовий акт, а довгостроковий процес

трансформації. Він вимагає стратегічного бачення, політичної волі, професійної команди та суспільної підтримки. Важливо розуміти, що кінцевою метою є не копіювання британської моделі, а створення власної ефективної системи культурної дипломатії, яка б відповідала українським потребам та викликам сучасності.

Успіх цього процесу залежить від здатності критично осмислити британський досвід, адаптувати його до українських реалій та створити інноваційні рішення, які б враховували як глобальні тренди, так і специфічні українські виклики. Це складний, але необхідний шлях для розвитку української культурної дипломатії як ефективного інструменту просування національних інтересів та розбудови міжнародного діалогу.

ВИСНОВКИ

Культурна дипломатія Великої Британії пройшла тривалий шлях свого розвитку від її коренів у колоніальній епосі до сучасних інноваційних ініціатив у цифрову епоху. У сучасному світі цифровізація та підтримка креативних індустрій стали ключовими елементами британської культурної дипломатії. Залучення сучасних технологій і нових форматів у креативному секторі забезпечує значний економічний і культурний вплив, що дозволяє Великій Британії адаптуватися до нових викликів і залишатися одним з лідерів у сфері культурної дипломатії.

Британська культурна дипломатія несе в собі глибокий соціокультурний вплив на світову спільноту. Велика Британія формує уявлення про себе як інноваційну та різноманітну країну, що відкриває свої двері для молодих талантів, студентів та творчих особистостей з усього світу. Міцно побудовані зв'язки сприяють розвитку культурного обміну, посилюють політичну та економічну співпрацю, зміцнюючи імідж Великої Британії як впливового гравця на міжнародній арені. Різноманітні канали культурної дипломатії ефективно інформують світову спільноту про сучасний культурний ландшафт країни. Отже, культурна дипломатія Великої Британії є потужним інструментом м'якої сили, що сприяє не тільки економічному розвитку, але й формуванню позитивного міжнародного іміджу, зміцнюючи глобальні зв'язки, поширюючи свою культуру і підтримуючи міжнародний діалог.

Російсько-українська війна стала каталізатором фундаментальні зрушення в культурному ландшафті не лише України, а й Британії. В Україні вона перетворила культурний сектор на потужний інструмент національного самоствердження. Війна стала своєрідним каталізатором деколонізаційних процесів, що призвело до стрімкого відродження української мови в традиційно російськомовних регіонах, трансформації медіапростору та безпрецедентної мобілізації мистецької спільноти. Цифровізація музейних колекцій, героїчні евакуації культурних цінностей та міжнародна співпраця у сфері збереження

спадщини продемонстрували не лише резильєнтність української культури, але й її здатність до інновацій та адаптації в екстремальних умовах.

Агресія росії призвела до кристалізації української культурної ідентичності. Українська культура трансформувалася у потужний механізм національної консолідації, здобула міжнародне визнання та започаткувала нові форми культурного діалогу зі світом.

Підтримка Великої Британії України під час війни стала яскравим прикладом того, як зовнішня політика, міжнародна дипломатія та інституційні зусилля можуть взаємодіяти для забезпечення стабільності та безпеки в умовах глобальних загроз. Російська агресія в Україні суттєво вплинула і на культурне середовище Великої Британії. Рішення британських культурних інституцій, таких як PRS for Music, про скасування контрактів із російськими митцями, а також підтримка українських артистів, стали вираженням моральної позиції і солідарності з Україною.

Водночас це створило нові можливості для української культури, що знайшла відкритість у британському культурному середовищі, зокрема через участь у таких значних подіях, як фестиваль Focus Wales. Велика Британія стала прикладом для інших країн, як культурні інституції можуть реагувати на геополітичні виклики, зберігаючи етичні принципи та підтримуючи цінності миру і демократії. Це показує, що культура не може існувати поза політичними реаліями, а митці повинні брати на себе відповідальність за свою політичну позицію та позицію своїх урядів.

З іншого боку, економічні виклики, з якими зіткнулися британські культурні установи через санкції, зростання цін та зниження відвідуваності, продемонстрували вразливість культурної сфери. Водночас такі труднощі стали стимулом для нових форм співпраці та підтримки, зокрема через цифрові платформи та спеціальні благодійні ініціативи для підтримки українських митців. Таким чином, британська реакція на російську агресію в Україні стала важливою частиною міжнародної культурної дипломатії, що демонструє силу

культури як інструмента впливу на глобальні політичні процеси та підтримки демократичних цінностей.

Співпраця між Великою Британією та Україною у сфері культурної дипломатії демонструє потужний потенціал мистецтва як інструмента міжнародної комунікації та підтримки в умовах війни. Через різноманітні ініціативи, від документального кінематографа до візуального мистецтва, від літературних резиденцій до музичних фестивалів, формується багатовимірний діалог між двома країнами, що виходить далеко за межі традиційної дипломатії. Особливо важливим аспектом цієї взаємодії стає не лише презентація української культури британській аудиторії, але й створення платформ для професійного розвитку українських митців, що сприяє інтеграції української культури у глобальний контекст.

Британсько-українське культурне партнерство набуває особливого значення як механізм збереження та розвитку української культурної ідентичності в умовах воєнних викликів. Масштабні проєкти, такі як меморіальна інсталяція на честь загиблих спортсменів та документальні фільми відомих британських діячів, не лише привертають увагу до української трагедії, але й створюють емоційний зв'язок між народами, формуючи глибше розуміння української реальності у британському суспільстві. Систематична підтримка через грантові програми та інституційні партнерства забезпечує сталість культурного діалогу та створює підґрунтя для довготривалої співпраці, що залишатиметься актуальною і після завершення війни.

Підсумовуючи, варто вкотре наголосити: фактор російсько-української війни суттєво вплинув на характер та інтенсивність британської культурної дипломатії, перетворивши її на ефективний інструмент підтримки України на міжнародній арені. Ця трансформація демонструє, як культурна дипломатія може адаптуватися до викликів часу та відігравати ключову роль у збереженні національної ідентичності та культурної спадщини країни, що протистоїть агресії.

Базуючись на британському досвіді, авторка магістерської роботи пропонує наступні рекомендації для структур у сфері культурної дипломатії в Україні:

- Україні необхідно зосередитися на створенні міцного інституційного фундаменту культурної дипломатії;
- професійна підготовка фахівців з додатковими компетенціями: навичками кризової комунікації, розумінням специфіки роботи в умовах війни, здатністю протистояти дезінформації, - а також створення системи постійного професійного розвитку для швидкої адаптації до змін міжнародного контексту;
- фінансова стійкість культурної дипломатії на основі моделі змішаного фінансування, яка є критично важливою для забезпечення її ефективності та довготривалої підтримки;
- цифрова трансформація культурної дипломатії;
- розвиток партнерських мереж;
- регіональний підхід до культурної дипломатії та диференційовані стратегії культурної дипломатії для кожного регіону, орієнтуючись на їхній потенціал для українських національних інтересів.

Сьогодні, коли Україна бореться за свою незалежність, приклад британської культурної дипломатії показує, як через мистецтво, освіту та креативні індустрії можна не лише зберегти національну ідентичність, але й посилити свій голос на міжнародній арені. Розвиток потужної системи культурної дипломатії стає не просто бажаним, а необхідним кроком для України на шляху до перемоги та подальшої інтеграції у світову спільноту як сильної, культурно багатой європейської держави.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. 1222 пам'ятки культурної спадщини постраждали в Україні через російську агресію. МКСК. 05.12.2024. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/1222-pamyatky-kulturnoyi-spadshhyny-postrazhdaly-v-ukrayini-cherez-rosijsku-agresiyu/> (Last accessed: 14.12.2024)
2. Легендарний рок-гурт U2 та Боно дали концерт просто у київському метро на станції «Хрещатик». ТЧН. 08.05.2022. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/legendarniy-rok-gurt-u2-ta-bono-dali-koncert-prosto-u-kiyivskomu-metro-na-stanciyyi-hreshchatik-2056681.html> (Last accessed: 04.11.2024)
3. Луценко Є. Історична перемога: «20 днів у Маріуполі» отримали «Оскар» за найкращий документальний фільм. *Суспільне культура*. 11.03.2024. URL: <https://suspilne.media/culture/702656-20-dniv-u-mariupoli-otrimav-oskar-za-na-jkrasij-dokumentalnij-film/> (Last accessed: 04.11.2024)
4. Міроненко Т., Карманська Ю. Ед Ширан записав пісню про війну з українським гуртом «Антитіла». *Forbes Ukraine*. 03.05.2022. URL: <https://cutt.ly/2eGWZ80V> (Last accessed: 04.11.2024)
5. Морі Є. «Маріуполіс 2» Мантаса Кведаравічюса: що потрібно знати про фільм перед українським прокатом. *Суспільне культура*. 16.11.2022. URL: <https://suspilne.media/culture/317970-mariupolis-2-mantasa-kvedaravicusa-so-potribno-znati-pro-film-pered-ukrainskim-prokatom/> (Last accessed: 04.11.2024)
6. Національна культура та мова в Україні: зміни в громадській думці після року війни. *Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/174132126164a6ac7aacdf83.64599794.pdf> (Last accessed: 04.11.2024)
7. Олійник О. Цифрова трансформація креативних індустрій: британський кейс. *Питання культурології*. Київ, 2023. Вип. 42. С. 206-218. URL: <http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/293779> (Last accessed: 04.11.2024)

8. Онищенко В. Дерусифікація українських міст: вісім найгостріших запитань до експертів. *Transparency International*. 23.05.2023. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/derusyifikatsiya-ukrayinskyh-mist-visim-najgostrishyh-zap-tytan-do-ekspertiv/> (Last accessed: 04.11.2024)
9. Освітні програми. *Міністерство Освіти і Науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi> (Last accessed: 04.11.2024)
10. Тиравський В. Як Україна пройшла шлях від декомунізації до дерусифікації. *Foreign Ukraine*. 12.07.2022 URL: <https://foreignukraines.com/2022/07/12/how-ukraine-went-from-decommunization-to-de-russification/> (Last accessed: 04.11.2024)
11. Усвідомлення справжньої ваги слова. *Детектор медіа*. 06.06.2023. URL: <https://cutt.ly/QeGWX0u4> (Last accessed: 04.11.2024)
12. Харківські музеї під час війни: як рятували унікальні колекції. *Слобідський край*. 03.05.2024. URL: <https://www.slk.kh.ua/news/spec-proekti/harkivski-muzei-pid-cas-vijni-ak-ratuvali-unikalni-kolekcii.html> (Last accessed: 04.11.2024)
13. Через війну в Україні евакуювали 453 тисячі музейних предметів. *Укрінформ*. 04.07.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3881793-cerez-vijnu-v-ukraini-evakuuvali-453-tisaci-muzejnih-predmetiv-mkip.html> (Last accessed: 04.11.2024)
14. Чорний М. Валуєвський циркуляр: як Росія намагалась знищити українську мову. *Суспільне культура*. 30.07.2022. URL: <https://suspilne.media/culture/265781-valuevskij-cirkular-ak-rosia-namagalas-znisiti-ukrainsku-movu/> (Last accessed: 04.11.2024)
15. Anna Netrebko withdraws from Met performances this spring. *The Metropolitan Opera*. 03.03.2022. URL: <https://cutt.ly/0eGWbv1Y> (Last accessed: 04.11.2024)
16. Annual Report of the Trustees and Financial Statements. *The British Academy*. 31.03.2023. URL:

https://www.thebritishacademy.ac.uk/documents/4799/Annual_report_2023.pdf (Last accessed: 04.11.2024)

17. Aslund A. The Russian War Economy's Days are Numbered. *RUSI*. 04.10.2024. URL:

<https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/rusi-newsbrief/russian-war-economys-days-are-numbered> (Last accessed: 04.11.2024)

18. AUGB honors fallen athletes: memorial installation opens in London. *Ukrainian World Congress*. 25.07.2024. URL:

<https://www.ukrainianworldcongress.org/augb-honors-fallen-athletes-memorial-installation-opens-in-london/> (Last accessed: 04.11.2024)

19. Badsey S. Propaganda: Media in War Politics. *International Encyclopedia 1914-1918 online*. URL: <http://surl.li/ljdzdq> (Last accessed: 04.11.2024)

20. BBC Group Annual Report and Accounts 2023/24. URL: <https://www.bbc.co.uk/aboutthebbc/documents/ara-2023-24.pdf> (Last accessed: 04.11.2024)

21. Bolton P., Lewis J. International students in UK higher education. *UK Parliament*. 20.09.2024. URL:

<https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7976/> (Last accessed: 04.11.2024)

22. Boris Johnson: Ukraine will win war and 'be free'. *YouTube*. 03.05.2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WPM8Pvgkz7Y> (Last accessed: 04.11.2024)

23. Britain bolsters NATO's eastern flank with a new pact with Estonia and new cooperation on missile defence. *GOV.UK*. 17.10.2024. URL: <https://www.gov.uk/government/news/britain-bolsters-natos-eastern-flank-with-new-pact-with-estonia-and-new-cooperation-on-missile-defence> (Last accessed: 04.11.2024)

24. British Invasion. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/event/British-Invasion> (Last accessed: 04.11.2024)

25. Chevening Scholarships for Moldova. *GOV.UK*. 16.09.2013. URL: <https://www.gov.uk/government/news/chevening-scholarships-for-moldova> (Last accessed: 04.11.2024)
26. Clarke N. BBC film to follow creation of the Ukrainian Freedom Orchestra amid conflict. *Independent*. 29.07.2022. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/clive-myrie-bbc-warsaw-bbc-iplayer-kyiv-b2134048.html> (Last accessed: 04.11.2024)
27. Counter-Disinformation Unit – open source information collection and analysis: privacy notice. *GOV.UK*. 16.03.2023. URL: <https://cutt.ly/SeGWCvmD> (Last accessed: 04.11.2024)
28. Cour C. The evolution of the ‘public’ in diplomacy. *Place Branding and Public Diplomacy*. 2018. Vol. 14(1). P. 22-35.
29. Creative Europe: Culture Strand. *European Commission*. URL: <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/creative-europe-culture-strand> (Last accessed: 04.11.2024)
30. Creative Hubs. *British Council*. URL: <https://creativeeconomy.britishcouncil.org/projects/hubs/> (Last accessed: 04.11.2024)
31. Cultural Protection Fund. Annual Report 2022-2023. *British Council*. URL: [cpf_annual_report_2022-2023.pdf](https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/cpf_annual_report_2022-2023.pdf) (Last accessed: 04.11.2024)
32. Cummings M. Cultural Diplomacy and the United States Government. URL: <https://www.americansforthearts.org/sites/default/files/MCCpaper.pdf>
33. Damage and Victims. *UNESCO*. 21.10.2024. URL: <https://unesco.org/en/ukraine-war/damages-and-victims> (Last accessed: 04.11.2024)
34. Dawson B. How a TV drama blew up British politics. *Politico*. 12.01.2024. URL: <https://www.politico.eu/article/post-office-horizon-scandal-uk-mr-bates-itv-rishi-sunak-government/> (Last accessed: 04.11.2024)
35. Digital Transformation of Cultural and Creative Industries in the Republic of Moldova. *United Nation*. 02.08.2022. URL: <https://cutt.ly/CeGoBEzH> (Last accessed: 02.11.2024)

36. English Language Day. *British Council*. URL: <https://learnenglish.britishcouncil.org/general-english/magazine-zone/english-language-day> (Last accessed: 04.11.2024)
37. EU further steps up its support to the people of Belarus. *European Union*. 13.12.2021. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-further-steps-its-support-people-belarus_en (Last accessed: 02.11.2024)
38. Foreign Affairs Committee takes evidence on the Russia-Ukraine crisis. *UK Parliament*. 28.01.2022. URL: <https://committees.parliament.uk/committee/78/foreign-affairs-committee/news/160625/foreign-affairs-committee-takes-evidence-on-the-russiaukraine-crisis/> (Last accessed: 04.11.2024)
39. First Ukrainian Music Mixer at FOCUS Wales ‘a beacon of hope’ for artists. *British Council*. 08.05.2024. URL: <https://wales.britishcouncil.org/en/about/press/first-ukrainian-music-mixer-focus-wales-‘-beacon-hope’-artists> (Last accessed: 04.11.2024)
40. Foreign Secretary announces sanctions on Putin’s propaganda. *GOV.UK*. 31.03.2022. URL: <https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-announces-sanctions-on-putins-propaganda--2> (Last accessed: 04.11.2024)
41. Global Soft Power Index 2024. *Brand Finance*. URL: brand-finance-soft-power-index-2024-digital.pdf
42. Here is what Ukrainian President Zelensky said during historic Parliament speech. *The Standard*. 08.02.2022. URL: <https://www.standard.co.uk/news/uk/volodymyr-zelensky-uk-parliament-russian-president-english-b986863.html> (Last accessed: 04.11.2024)
43. International Cultural Diplomacy Forum 2024. *Ukrainian Institute*. 08.10.2024. URL: <https://ui.org.ua/en/sectors-en/en-projects/international-cultural-diplomacy-forum-2024-2/> (Last accessed: 04.11.2024)

44. In Ukraine, artists will be involved in projects for the psychological rehabilitation of Ukrainians. *MCSC*. 19.06.2024. URL: <https://mcsc.gov.ua/en/news/in-ukraine-artists-will-be-involved-in-projects-for-the-psychological-rehabilitation-of-ukrainians/> (Last accessed: 04.11.2024)

45. Jointly with the British Council, we launched a new programme to develop British-Ukrainian cultural ties. *Ukrainian Institute*. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/jointly-with-the-british-council-we-launched-a-new-programme-to-develop-british-ukrainian-cultural-ties/> (Last accessed: 04.11.2024)

46. Keohane R. O., Nye J. S. Power and Interdependence. 4th ed. Boston: Pearson Education, 2012. 352 p.

47. Kington R. What is the Joint Expeditionary Force? *UK Parliament*. 06.08.2024. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-10074/> (Last accessed: 04.11.2024)

48. Kyiv City Ballet. A Tribute To Peace. *Sadler's Wells*. URL: <https://www.sadlerswells.com/whats-on/kyiv-city-ballet-a-tribute-to-peace/> (Last accessed: 04.11.2024)

49. Lambert O. Ukraine: The People's Fight. URL: <https://www.ollylambert.com/ukraine-the-peoples-fight> (Last accessed: 04.11.2024)

50. Leonard M. Public Diplomacy. London : The Foreign Policy Centre, 2002. 192 p.

51. Lords Committee calls for UK-EU relations reset after years of tension and mistrust. *UK Parliament*. 29.04.2023. URL: <https://committees.parliament.uk/committee/516/european-affairs-committee/news/195006/lords-committee-calls-for-ukeu-relations-reset-after-years-of-tension-and-mistrust/> (Last accessed: 04.11.2024)

52. Mapping the creative value chains – A study on the economy of culture in the digital age – Final report / E. Engin et al. *European Commission: Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture*. 2017. 332 p. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/868748> (Last accessed: 04.11.2024)

53. Melia A., Monard E. Sanctions and Export Controls: Key Considerations in the EU and the UK in 2024. *Steptoe*. 22.01.2024. URL: <https://www.steptoelaw.com/en/news-publications/sanctions-and-export-controls-key-considerations-in-the-eu-and-the-uk-in-2024.html> (Last accessed: 04.11.2024)
54. Melissen J. *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. New York : Palgrave Macmillan, 2005. 246 p.
55. Murray J. Russian ballets cancelled across UK amid Ukraine crisis. *The Guardian*. 26.02.2022. URL: <https://www.theguardian.com/stage/2022/feb/26/ballet-goes-on-as-uk-audience-backs-russian-dancers> (Last accessed: 04.11.2024)
56. National consultations and transpositions by country. *CREATE*. URL: [CDSM Implementation resource page – CREATE](#) (Last accessed: 04.11.2024)
57. New Centre to Tackle Disinformation in Moldova. *Institute for War and Peace Reporting*. 10.10.2023. URL: <https://iwpr.net/impact/new-centre-tackle-disinformation-moldova> (Last accessed: 04.11.2024)
58. Nye J. Soft Power. *Foreign Policy*. 1990. No.80, Twentieth Anniversary. PP.153-171.
59. Opening our eyes: how film contributes to the culture of the UK. *British Film Institute*. URL: <https://www.bfi.org.uk/strategy-policy/policy-statements/opening-our-eyes-how-film-contributes-culture-uk> (Last accessed: 08.12.2024)
60. Prime Minister pledges UK's unwavering support to Ukraine on visit to Kyiv: 9 April 2022. *GOV.UK*. 09.04.2022. URL: <https://www.gov.uk/government/news/prime-minister-pledges-uks-unwavering-support-to-ukraine-on-visit-to-kyiv-9-april-2022> (Last accessed: 04.11.2024)
61. Q&A: Justice Efforts for Ukraine. *Human Rights Watch*. URL: <https://www.hrw.org/news/2023/03/29/qa-justice-efforts-ukraine> (Last accessed: 04.11.2024)

62. Register of All-Party Parliamentary Groups. *UK Parliament*. URL: <https://cutt.ly/reGWiiJx> (Last accessed: 04.11.2024)
63. (Re)Grounding 2024. *Izolyatsia*. 06.06.2024. URL: <https://izolyatsia.org/ua/project/re-grounding-2024/re-grounding-2024/> (Last accessed: 04.11.2024)
64. Rogatchevska K. A short selection of new Ukrainian books to mark the Independence Day. *British Library*. 24.08.2024. URL: <https://blogs.bl.uk/european/2024/08/a-short-selection-of-new-ukrainian-books-to-mark-the-independence-day.html> (Last accessed: 02.11.2024)
65. Rosenau J. N. The Study of Global Interdependence. Essays on the Transnationalization of World Affairs. London: Frances Pinter, 1980. 334 p.
66. Rudman H. A framework for the transformation of the creative industries in a digital age. *Doctoral Dissertation, Edinburgh Napier University*. 2015. URL: <https://www.napier.ac.uk/research-and-innovation/research-search/outputs/a-framework-for-the-transformation-of-the-creative-industries-in-a-digital-age-1> (Last accessed: 04.11.2024)
67. Russia and Ukraine: G7 Foreign Ministers' statement. *GOV.UK*. 12.12.2021. URL: <https://www.gov.uk/government/news/g7-foreign-ministers-statement-on-russia-and-ukraine> (Last accessed: 04.11.2024)
68. Russian invasion of Ukraine: UK government response. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/topical-events/russian-invasion-of-ukraine-uk-government-response> (Last accessed: 04.11.2024)
69. Russia's veto doesn't change the facts: UK statement at the UN Security Council vote to condemn illegal referenda in Ukraine. *GOV.UK*. 30.09.2022. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/russias-veto-doesnt-change-the-facts-uk-statement-at-the-un-security-council-vote-to-condemn-illegal-referenda-in-ukraine> (Last accessed: 04.11.2024)

70. Russia's war on Ukraine. *Chatham House*. URL: <https://www.chathamhouse.org/about-us/our-departments/russia-and-eurasia-programme/russias-war-ukraine> (Last accessed: 04.11.2024)
71. Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. URL: <https://www.sucho.org> (Last accessed: 04.11.2024)
72. Smith J. Overview of the UK's creative arts sector. *Prospects*. 2023. URL: <https://www.prospects.ac.uk/jobs-and-work-experience/job-sectors/creative-arts-and-design/overview-of-the-uks-creative-arts-sector> (Last accessed: 04.11.2024)
73. Statement from the British Council on Russia. *British Council*. URL: <https://www.britishcouncil.org/contact/press/statement-british-council-russia-updated> (Last accessed: 02.11.2024)
74. Statement of solidarity with Ukraine. *TATE*. 07.03.2022. URL: <https://www.tate.org.uk/press/press-releases/statement-of-solidarity-with-ukraine> (Last accessed: 04.11.2024)
75. Statement on Russia and Ukraine. *PRS for Music*. 08.03.2022. URL: <https://www.prsformusic.com/press/2022/statement-on-russia-and-ukraine> (Last accessed: 04.11.2024)
76. Statement on Valery Gergiev. *Edinburgh International Festival*. 28.02.2022. URL: <https://www.eif.co.uk/news-and-blogs/statement-on-valery-gergievery> Gergiev | Edinburgh International Festival (Last accessed: 04.11.2024)
77. Stephen Fry into Ukraine. *YouTube*. 31.07.2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0FO6ZJL26eM> (Last accessed: 04.11.2024)
78. Taylor Swift's £1 billion boost to the UK Economy. *Mortgage Advice Bureau*. 22.08.2024. URL: <https://www.mortgageadvicebureau.com/mortgage-news/taylor-swifts-1-billion-boost-to-the-uk-economy/> (Last accessed: 04.11.2024)
79. 'The Crown': Behind The Streams. *Netflix*. 14.12.2023. URL: <https://about.netflix.com/en/news/the-crown-behind-the-streams> (Last accessed: 04.11.2024)

80. The Results Report 2023. *GPE*. URL: <https://www.globalpartnership.org/content/results-report-2023#rr-2023-downloads> (Last accessed: 04.11.2024)
81. The UK and Ukraine will run the UK/Ukraine Season of Culture 2022. *Ukrainian Institute*. URL: <https://ui.org.ua/en/news-en/the-uk-and-ukraine-will-run-the-uk-ukraine-season-of-culture-2022/> (Last accessed: 04.11.2024)
82. This Is Music 2023. *UKMusic*. URL: <https://www.ukmusic.org/wp-content/uploads/2024/06/This-Is-Music-2023-Economic-Report.pdf> (Last accessed: 04.11.2024)
83. Thorpe V. Crimes against history: mapping the destruction of Ukraine's culture. *The Guardian*. 24.04.2022. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/24/crimes-against-history-mapping-the-destruction-of-ukraines-culture> (Last accessed: 04.11.2024)
84. UK Forum on Cultural Diplomacy. London, August 22-25, 2024. URL: https://www.culturaldiplomacy.org/academy/index.php?en_cduk_2024_overview (Last accessed: 04.11.2024)
85. UK government support for girls' education worldwide. *GOV.UK*. 19.02.2024. URL: <https://cutt.ly/yeGWaZzh> (Last accessed: 04.11.2024)
86. UK sanctions Putin's interference actors. *GOV.UK*. 28.10.2024. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-sanctions-putins-interference-actors> (Last accessed: 04.11.2024)
87. UK–Ukraine development partnership summary, July 2023. *GOV.UK*. 17.07.2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-ukraine-development-partnership-summary/3bc6ef67-516e-4588-a7df-5e37c4325495> (Last accessed: 04.11.2024)
88. UK/UA Creative Partnerships. *British Council*. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/en/ukua-creative-partnerships> (Last accessed: 04.11.2024)

89. Ukraine Aid Operations. URL:
https://ukraineaidops.org/?srsltid=AfmBOooUKJGA-wqQgJR_cHXjGmJgiCqB0DcPmPCL1SibeekTIHVncxhN (Last accessed: 04.11.2024)
90. Ukraine: Russians Pillage Kherson Cultural Institutions. *Human Rights Watch*. 20.12.2022. URL:
<https://www.hrw.org/news/2022/12/20/ukraine-russians-pillage-kherson-cultural-institutions> (Last accessed: 04.11.2024)
91. Ukraine: UNESCO supports Odesa's heritage and cultural life. *UNESCO*. 20.04.2023. URL:
<https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-unesco-supports-odesas-heritage-and-cultural-life> (Last accessed: 04.11.2024)
92. Ukrainian Donbas: debunking Russia's myths and narratives about the region. *London School of Economics and Political Science*. 08.02.2024. URL:
<https://www.lse.ac.uk/international-relations/events/2024-ukraine-discussion/ukrainian-donbas> (Last accessed: 04.11.2024)
93. Ukrainian Emergency Art Fund. URL: <https://ueaf.moca.org.ua> (Last accessed: 02.11.2024)
94. Ukrainian soldiers continue training on Challenger 2 tanks. *GOV.UK*. 22.03.2023. URL:
<https://www.gov.uk/government/news/ukrainian-soldiers-continue-training-on-challenger-2-tanks> (Last accessed: 04.11.2024)
95. Unite for Ukraine. *Sadler's Wells*. URL:
<https://www.sadlerswells.com/whats-on/unite-for-ukraine/> (Last accessed: 04.11.2024)
96. United Kingdom helps freeze more than £48 billion in Russian assets. *GOV.UK*. 09.03.2023. URL:
<https://www.gov.uk/government/news/united-kingdom-helps-freeze-more-than-48-billion-in-russian-assets> (Last accessed: 04.11.2024)
97. Walker S., Koshiw I. Mariupol: The ruin of a city. *The Guardian*. 23.02.2023. URL:

<https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2023/feb/23/mariupol-the-ruin-of-a-city> (Last accessed: 04.11.2024)

98. Where do HE students come from? *HESA*. 12.09.2024. URL: <https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis/students/where-from>

99. Would you support or oppose imposing further sanctions on Russia? *YouGov*. 19.05.2023. URL: <https://yougov.co.uk/topics/overview/survey-results/daily/2023/05/19/cbb14/2> (Last accessed: 04.11.2024)

100. Zhou J. The role of British Council in UK culture diplomacy. *Open Journal of Political Science*. 2022. No.12. PP. 612-625. URL: https://www.scirp.org/pdf/ojps_2022101915540000.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А. Залученість іноземних студентів в освітню систему Великої Британії.

Табл. А.1. Кількість європейських студентів в університетах Великої Британії¹

Постійна адреса ↑	Регіон походження вищої освіти				
	Англія ↑	Уельс ↑	Шотландія ↑	Північна Ірландія ↑	Всього Велика Британія ↑
Франція	8,680	285	1,305	30	10,305
Ірландія	4,810	280	1,775	2,785	9,410
Італія	7,920	140	1,125	35	9,220
Іспанія	7,285	210	1,220	20	8,730
Німеччина	6,320	385	1,495	55	8,240
Румунія	5,670	100	235	10	6,020
Польща	4,630	305	875	5	5,710
Греція	4,435	185	740	25	5,455
Кор (Європейський Союз)	4,195	215	450	10	4,870
Португалія	4,060	85	220	10	4,370
Нідерланди	2,125	70	405	15	2,610
Болгарія	2,080	75	440	5	2,585
Бельгія	1,780	45	270	10	2,100
Швеція	1,520	40	385	10	1,955
Литва	1,590	40	175	0	1,805
Чеська Республіка	1,405	70	235	5	1,710

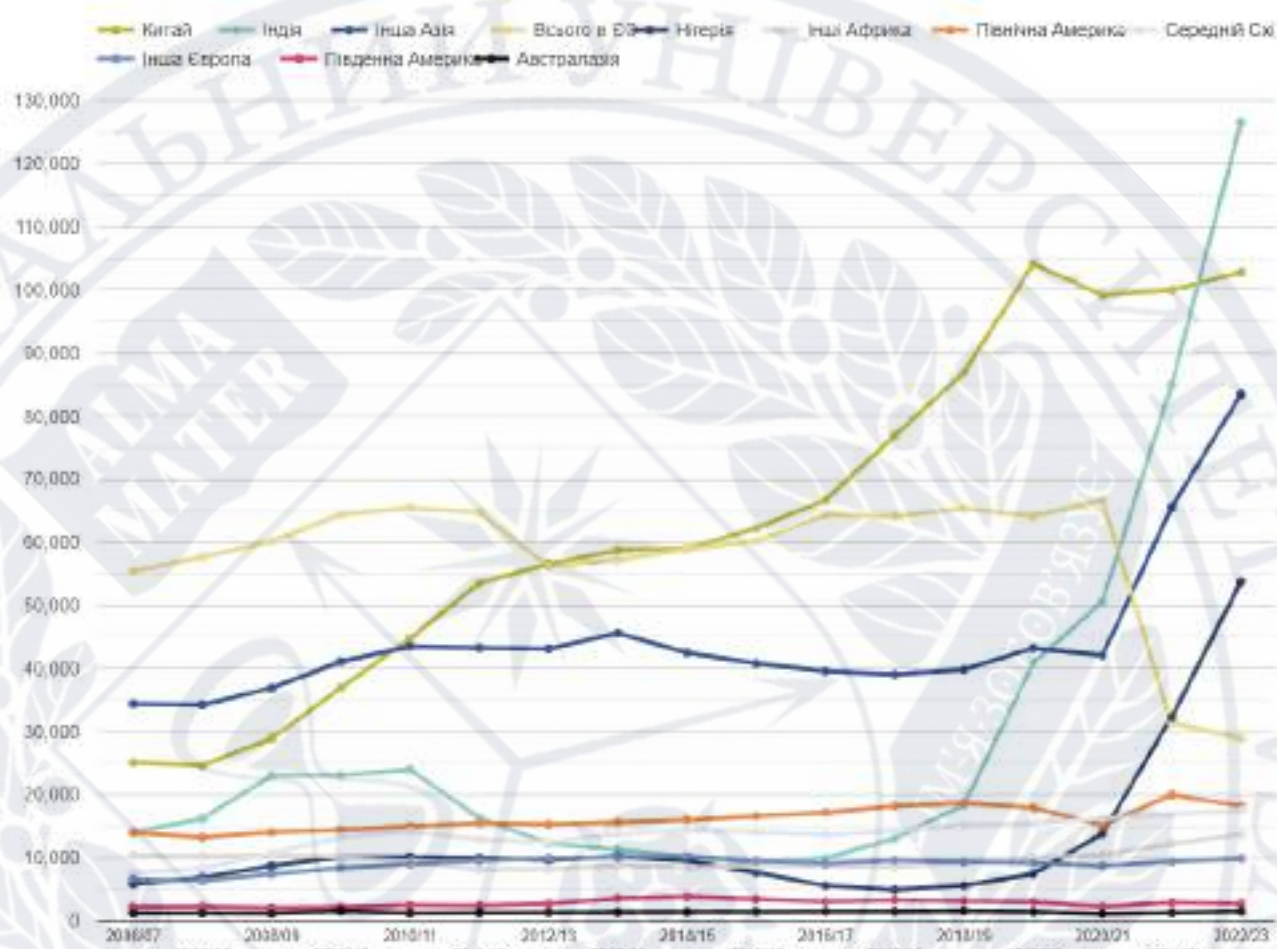
Табл А.2. Кількість студентів за межами Європи в університетах Великої Британії²

Постійна адреса ↑	Регіон походження вищої освіти				
	Англія ↑	Уельс ↑	Шотландія ↑	Північна Ірландія ↑	Всього Велика Британія ↑
Індія	150,875	0,760	12,235	3,320	173,190
Китай	130,050	3,715	19,000	1,495	154,260
Нігерія	55,340	4,675	9,415	2,825	72,355
Пакистан	27,105	1,200	5,075	1,250	34,690
США	15,485	640	8,090	355	22,540
Гонконг (Спеціальний адміністративний район Китаю)	16,200	520	1,110	75	17,905
Бангладеш	11,625	1,400	880	1,040	14,945
Малайзія	10,510	745	1,415	330	13,005
Саудівська Аравія	7,545	620	670	210	9,045
Об'єднані Арабські Емірати	7,280	210	700	100	8,350
Непал	8,485	190	735	285	7,720
Шрі-Ланка	5,350	1,450	535	215	7,600
Канада	5,805	285	1,205	140	7,445
Кувейт	5,485	385	485	40	6,400
Сінгапур	5,420	85	635	40	6,235

¹ Джерело: Bolton P., Lewis J. International students in UK higher education. *UK Parliament*. 20.09.2024. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7976/>

² Джерело: Bolton P., Lewis J. International students in UK higher education. *UK Parliament*. 20.09.2024. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7976/>

Табл. А.3 Абітурієнти за місцем проживання за межами Великої Британії
(Навчальні роки з 2006/07 по 2022/23)³

³ Джерело: Where do HE students come from? HESA. 12.09.2024. URL: <https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis/students/where-from>

Додаток Б. Інсталяція в пам'ять загиблих українських атлетів в Лондоні.⁴

⁴ Джерело: AUGB honors fallen athletes: memorial installation opens in London. Ukrainian World Congress. 25.07.2024. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/augb-honors-fallen-athletes-memorial-installation-opens-in-london/>

Додаток В. Кількість британців, які підтримують санкції проти росії.⁵

Would you support or oppose imposing further sanctions on Russia?

All adults (3218 GB adults - 19 May 2023)

YouGov

What the world thinks

yougov.co.uk

⁵ Джерело: Would you support or oppose imposing further sanctions on Russia? YouGov. 19.05.2023. URL: <https://yougov.co.uk/topics/overview/survey-results/daily/2023/05/19/cbb14/2>

Додаток Г. Світовий рейтинг м'якої сили 2024⁶

Global Soft Power Index 2024

The ranking of all 193 member states of the United Nations, scored out of 100, according to the results of a survey of 170,000+ respondents in 100+ markets

⁶ Джерело: Global Soft Power Index 2024. Brand Finance. URL: brand-finance-soft-power-index-2024-digital.pdf

Додаток Д. Постраждали пам'ятки культурної спадщини через російську агресію⁷

⁷ Джерело: 1222 пам'ятки культурної спадщини постраждали в Україні через російську агресію. МКСК. 05.12.2024. URL: <https://mcs.gov.ua/news/1222-pamyatky-kulturnoyi-spadshhyny-postrazhdaly-v-ukrayini-cherez-rosijsku-agresiyu/>